

V Ljubljani, 15. mal. srpana 1898.

Štev. 14.

Leto XI.

DOM IN SVET

List za leposlovje in znanstvo.

Urednik:

dr. Francišek Lampe.

Narodu geslo:

Dobro ti bo, ako si pomoreš sam;
Pomozi si sam, in Bog ti pomore.

Kdor ne pomaga, naj vsaj ne škodi.

Zalaga:

Urednik in lastnik.

Izhaja dvakrat na mesec.

Tiska:

Katoliška Tiskarna.

Cena na leto 4 gld. 20 kr., pol leta 2 gld. 10 kr., četrť leta 1 gld. 5 kr.;
za dijake na leto 3 gld. 40 kr.

Vsebina 14. zvezka.

	Stran
Frančišek Palacký. (K stoletnici njegovega rojstva spisal <i>E. Lampe.</i>)	417
Pri ulnjaku. IX. Ljudska sodba. — X. Prvič in drugič. (Zložil <i>F. S. Finžgar.</i>)	421
Družina socialistova. (Spisal <i>Ivo Trošt.</i>) [Dalje.]	422
Ustavljene oklici (Spisal <i>Velimir.</i>)	427
„Sam.“ (Črtica. — Spisala <i>Zofija.</i>)	432
Na potovanju. IV. Cigan. (Zložil <i>Fr. Ks. Meško.</i>)	435
Fra Angelico. (Spisal <i>prof. dr. Anton Medved.</i>) [Dalje.]	436
Zadnje jutro. (Zložil <i>Fr. Ks. Meško.</i>)	439
Andreejevo potovanje proti tečaju. (Spisal <i>prof. dr. Simon Šubic.</i>)	440
Socijalni pomenki. (Piše <i>dr. Ivan Ev. Krek.</i>) [Dalje.]	444
Književnost	447
<i>Hrvaška književnost.</i> Knjige „Matice Hrvatske“ za leto 1897. Turgenjev: Lovčeve bilježke.	

Na platnicah.

Pogovori.

Slike.

Frančišek Palacký	417
Lastavičja družinica. (Slikal <i>G. S.</i>)	425
Manila. (Na filipinskem otoku Luzonu.)	433
Venčanje Marije. (Slikal <i>Fra Angelico.</i>)	436
S. Bonaventura. (Slikal <i>Fra Angelico.</i>)	437
Nevarno prijateljstvo. (Slikala <i>Rosa Schwenninger.</i>)	441

Dobé se še letniki: IV. po 2 gld., V. po 3 gld., VII., VIII. IX. in X.
po 4 gld.

„Cvetje s polja modroslovskega“ (16⁰, str. 263) se dobiva pri upravnistvu našega lista za 60 kr., s pošto za 65 kr. — Opozarjamo tudi na prejšnje letnike „Dom in svet“-a.

Francišek Palacký.

(K stoletnici njegovega rojstva spisal *Evgen Lampe*.)

Svoji ke svému a vždy dle
pravdy.

Geslo Palackega.

Z veliko slovesnostjo so Čehi praznovali od dné 17. do 22. meseca rožnika spomin jednega izmed najslavnejših in najzaslužnejših svojih mož. Prihiti so zastopniki vseh slovanskih narodov v zlato Prago, da se pri tem slavju združijo, spoznajo in pripravijo na uspešno delovanje v obrambo in prospah slovanske omike v Avstriji. Palacký je Čehom pokazal, káko je njihovo pravo in kakó naj delujejo, da se povzdignejo do vrhunca omike. Ta vzgled je mogočno vplival na slovstveno delovanje ostalih Slovanov in jim je dal pogum, da so začeli samostojno delovati. Zato hočemo v kratkih potezah načrtati življenje in delovanje tega moža.¹⁾

Palacký se je rodil dné 14. rožnika leta 1798. pod preprosto streho vaške šole v

¹⁾ Med knjigami, ki so izšle povodom stoletnice rojstva Palackega, omenjamo te: 1. „Palacký národu.“ V tej knjigi so zbrani razni izreki in odlomki iz knjig Palackega, v katerih se kažejo

„Dom in svet“ 1898, št. 14.

Hodslavicah na Moravskem, kjer je njegov oče bil protestantovski učitelj. Njegova rodovina se je štela med takozvane „češke brate“, jedno izmed mnogoštevilnih protestantovskih ločin. V mladosti je bil namenjen za predikanta, a ko je prišel na trenčinsko šolo in se učil modroslovja v Požunu, odpovedal se je temu namenu, dasi je ostal vedno veren. V protestantovsko bogoslovje se je takrat začel zajedati brezverski racijonališki duh. Ta mu je bil zopr in zato je pustil tako bogoslovje ter si ohranil pozitivno vero.

Najprej se je lotil pesništva in estetike. Spisal je „Počátky českého básnictví“ (Začetki češkega pesništva) skupno s Šafaříkom, in „Přehled dějin krásovědy a její literatury“ (Pregled zgodovine estetike in njenega slovstva). Naposled pa se je odločil za zgodovino. Spisoval je zgodovino husitskih bojov. Zeló marljivo je zbiral vire. S tem namenom je šel v Prago,

njegovi nazori o najvažnejših kulturnih vprašanjih. 2. „Památník na oslavu stých narozenin Frant. Palackého.“ V tej obsežni spomenici je 44 spisov o Palackem, kateri nam jako zanimivo

František Palacký

kjer se je stalno naselil. Dobrovský je spoznal veliko nadarjenost Palackega, pomagal mu in opozoril nanj grofa Frančiška Sternberga, tedaj najveljavnejšega češkega domoljuba, ki mu je naročil, naj spiše rodopis njegove rodbine. Tako je dobil Palacký priliko, da se vglobi v proučevanje domače zgodovine. Kraljeva češka znanstvena družba ga je vspodbudila k izdavanju „Starih letopisov čeških“. L. 1827. ga je deželni zbor pozval, da naj nadaljuje Pubičkovo „Češko zgodovino“.

L. 1848. je stopil na politično polje. Ker je dobro poznal zgodovinska prava češkega naroda, pridobil si je takoj splošno veljavo kot politik. Leta 1850. se je pa zaradi neugodnih političnih razmer zopet vrnil k znanstvenemu delu. Dvakrat mu je vlada ponudila ministersko čast, a Palacký je ni sprejel. Od leta 1860., ko je bila obnovljena konstitucija, se je Palacký več bavil s potitiko, a vedno je svoje najboljše moči uporabljeval za znanstveno delovanje. Zadnja leta je svoje raztresene članke zbral v dveh knjigah: v „Spominih“ in v „Radhoštu“. Kot 78 leten starček je umrl Palacký dné 26. vel. travna l. 1876.

Težko je kratko oceniti Palackega obširno znanstveno delovanje, ker je bilo jako mnogostransko. Omenjamo le njegove glavne nazore, kateri so ga vodili pri vsem dolgotrajnem delu.

Največ zaslug si je Palacký pridobil kot zgodovinar, in po pravici nosi njegova podoba na slavnostni kolajni napis: „historiograf království českého“. Neutrudno je preiskoval arhive na Češkem in na Moravi in potoval celó v daljnje dežele, da zasledi nove, še neznane vire za češko zgodovino. V Italiji in na Nemškem in celó v Belemgradu je proučeval starodavne zapiske. Kar ni porabil za svojo zgodovino, to je objavil

opisujejo posameznosti iz njegovega življenja in delovanja. Najodličnejši pisatelji, posebno taki, ki so s slavlencem bili še v osebni zvezi, so poslali podatke, ki so važni za češko slovstveno zgodovino. 3. „František Palacký, napsal F. Žižka“ je kratek, poljuden življenjepis, namenjen širjemu občinstvu.

v raznih zbornikih, da bi služilo poznejšim zgodovinarjem. Natančno je popisal tudi zemljo, na kateri so se vršili od njega popisani dogodki. Palacký ni hotel podati češkemu narodu samo kronike njegovih slavnih del, ampak imel je vedno pred očmi namen, da bi bila njegova zgodovina jasna podoba kulturnega razvoja češkega naroda. Hotel je, da bi se Čehi iz popisa starih dogodkov naučili, kako da naj delujejo sedaj in v bodočnosti. Zato je posebno natančno zasledoval razvoj zakonodajstva in državne uprave, versko gibanje, znanstveno in umetniško delovanje, domače in javno življenje, slovstvo in razmerje češkega življa proti tujim vplivom. Dogodki so mu le zunanja podoba, v kateri se javlja duh in moč ljudstva.

Omika naroda pa se ne dá ocenjati brez stalnih nazorov o veri in o najvišjih človeških namenih. Zato nosi zgodovina Palackega znak njegovega zasebnega prepričanja. Svoje verske in modroslovske nazore je vtisnil Palacký vsemu svojemu delovanju. Ne moremo umeti njegovega delovanja, ne moremo umeti njegovega velikega vpliva, kateri se kaže sedaj v javnem življenju češkega naroda, ako ne poznamo teh njegovih temeljnih nazorov.

Palacký je bil nasprotnik Mladočehov, a vendar je njihov duševni oče. Bil je po mišljenju husit, in iz vse njegove zgodovine se vidi, da stoji na husitski strani. O razvoju svojih verskih načel nam pripoveduje v lastnem življenjepisu marsikaj zanimivega. „V petem letu svojega življenja sem bil prečital že celo biblijo, v kateri so me, razven Mojzesovih in Jožefovih zgodb, najbolj zanimale skrivnosti, ki sem jih najmanj razumel: ljubeznive pesmi Salomonove in nauki Jezusa Siraha.“

Do jasnosti v dogmatičnih vprašanjih Palacký zaradi svoje protestantovske vzgoje nikoli ni prišel. Njegova vera je bila bolj čuvstvena nego umska. Kot mladenič je hotel postati misijonar, da bi izpreobračal pogane. A kmalu je prišla izpremema. Osemnajst let star se je začel pečati z modroslovjem. Kantov sistem mu je omajal versko mišljenje,

in v njegovem duhu je nastal hud boj med vero in nevero. Zmagala je vera, katero je ohranil Palacký celo življenje. „Jaz verujem“, pravi, „da je neka Najvišja Moč, ki je ustvarila sveta vesoljstvo, ki vlada in ohranjuje vse biti, in ki bdi nad mojo osodo.“¹⁾ Človek je po svoji naravi stvor božji, zato pravi Palacký: „Le v pobožnosti doseže človek popolni izraz svoje prave bitnosti; v njej je sedež najvišje popolnosti. Čim pobožnejši smo, tembolj smo taki, kakoršni moramo biti.“²⁾ „Religija je sploh bila in je še to, s čimer se je češki duh od nekdanj odlikoval, bila je Čehom najmočnejši in najtrajnejši nagib; bila je oni studenec, iz katerega je najbolj izviral duševna delavnost češka.“³⁾ „Pokristijanjenje je bilo življenjsko vprašanje za Slovane. Da so Čehi ušli usodi, kateri so zapadli Obodriti, Lutici, Ratari in drugi njihovi sorodniki, imajo se največ zahvaliti temu, da so se o pravem času in odkritosrčno pokristijanili.“⁴⁾

Vendar Palacký ni razumel tega, da je bistvena krščanstvu avtoriteta božjih namestnikov. On pozna samo veljavo sv. pisma in človeškega razuma, za katerega zahteva popolno svobodo. Husov upor proti hijerarhiji slavi kot jedno največjih kulturnih dejanj. Husitski boji so mu najslavnejše dejstvo češkega naroda. Husa slavi kot „začetnika protestantizma, zastopnika duševne svobode, kot vzbuditelja načel o pravici osebnega prepričanja o verskih stvareh.“⁵⁾ Pri husitih vidi povsod samo boje za vzvišene ideje, katoličane slika kot nazadnjake. V husitstvu vidi Palacký z verskega stališča odrešenje, z narodnostnega stališča največji cvet češkega naroda.⁶⁾

Palackega učenci, ki sedaj govoré prvo besedo v češkem slovstvu, so šli v husitstvu še mnogo dalje. Palacký je Husa slavil le

kot prostomislec, ne da bi sam zavrgel izrecno katoličanstva, kateremu priznava opravičenost¹⁾; njegovi učenci pa ne verujejo ničesar in proslavljajo Husa samo kot demonstranta proti katolicizmu in kot revolucionarja.

Zanimivo je, kako si Palacký na podlagi svojih meglenih verskih pojmov predstavlja razmerje med katoličanstvom in med husitstvom v Dĕjinah III. 1, 9. Zgodovinski dogodki nastanejo vedno iz boja nasprotujočih si elementov. Taka dva elementa sta katoličanstvo in husitstvo. Prvo je pokoj, drugo je gibanje; jedno pomenja privlačno, drugo odbijajočo silo. Iz tega boja je nastala velika energija, ki je dala Čehom svetovni pomen in ki je baje Evropi dala prosveto.

Proti temu nazoru moramo odločno izreči svojo misel, tudi če se ne vjema z mislijo tolikega moža, kakor je Palacký. Kar Hus po pravici očita človeškim slabostim katoličanov, tega mu ne zamerimo — to se godi tudi od katoliške strani —, a da je posegel z nepoklicano roko v sestav verskih dogem, katere niso človeško delo, ampak večno trajne, od Boga razodete resnice, to je bilo zločinstvo, katero ni smelo ostati brez kazni. Ni res, kar piše Palacký: „Husitske vojske so bile prvi veliki mednarodni boj za nematerijalne interese, za duhovno posest, za versko prepričanje ali pravico, torej za same misli in ideje, in hkrati prvo zmagoslavje svobode in lastne odločitve proti vseizjednačujoči srednoveški avtoriteti in centralizaciji.“²⁾ V resnici je bilo husitstvo revolucija na verskem in političnem polju; kakor vsaka revolucija je imelo husitstvo svoje razloge, a v svojem bistvu je bilo krivično. Husitski kelih ni bil znamenje omike, ampak grb bojujoče se politične stranke.³⁾

Da Palacký sam ni bil prepričan o jedini izveličavnosti protestantstva, nam priča to, da je dal vse svoje otroke katoliško

¹⁾ Každodenníček. 1820.

²⁾ Radhošť I. 371.

³⁾ Dĕjiny II. 1, 391.

⁴⁾ Dĕjiny I. 1, 227, 229.

⁵⁾ Dĕjiny III. 1, 226.

⁶⁾ Primeri o tem pretirano slavje husitstva v Dĕjinah III. 1, 301—304.

¹⁾ Několik slov o náboženství a víře. 1873.

²⁾ Dĕjiny III. 2, 46.

³⁾ O tem predmetu je izdalo zadnja leta temeljito razpravo literarno društvo „Vlast“.

vzgojiti¹⁾ in je tudi v politiki deloval skupno z dobrimi katoličani. Tudi je več za katoličane žaljivih izrazov v rokopisu popravil.

Mnogo bolj pa, nego verska ideja, je Palackemu vodila pero narodnostna ideja. O narodu pravi: „Ne manj svet, nego človek v svojem prirojenem pravu, nam je narod z vsemi duševnimi potrebami in vrlinami. Dasi je zgodovina nekaterim narodom dovolila popolnejši razvitek kakor drugim, nam vendar vedno kaže, da sposobnost razvoja tudi pri teh narodih ni nikoli omejena. Priroda ne pozna sama iz sebe plemenitih in neplemenitih narodov, ni poklicala nobenega izmed njih, da bi gospodoval nad drugimi, ni namenila nobenega, da bi služil drugemu kot sredstvo k njegovemu razvoju; jednako pravo vseh do najplemenitejšega človečanstva je zakon božji, katerega nobeden izmed njih brez kazni prestopiti ne sme.“²⁾ Zgodovina mu je bila učiteljica za politično delovanje; od nje se je naučil, da je češko kraljestvo od nekdanj imelo svoja lastna prava in ni bilo podložno drugim. To prepričanje je najjasneje izrekel v pisanju do frankobrodskega zbora: „Jaz sem Čeh rodú slovanskega, in z vsemi sicer malimi silami in sredstvi sem se oddal iz cela in za vedno v službo svojemu narodu. Ta narod je sicer majhen, a od nekdanj sam svoj in samostojen; njegovi vladarji so se od nekdanj šteli med zvezo nemških knezov, a narod sam se nikdar ni prišteval k narodu nemškemu, dasi so ga drugi cela stoletja tje prištevali. Celu spojenje češke zemlje najprej s sveto rimsko-nemško državo, in pozneje z nemško zvezo, je bilo od nekdanj samo regale, o katerem češki narod, češki stanovi niso hoteli nič vedeti, da, še zmenili se niso zanje.“

Zahteval je, da se Avstrija uredi federativno. V njej naj ne gospoduje jeden narod

¹⁾ Ko so cenzorji očitali Palackemu, da je pristranski, opravičeval se je: „Meine Frau und Kinder und viele meiner innigsten Freunde sind eifrig katholisch, und mir ist es noch nie beigefallen, sie in ihrem Glauben kränken oder beirren zu wollen.“ (Památník str. 677.)

²⁾ Manifest 1. sjezdu Slovan.

drugim, ampak vsa država naj bo zveza enakopravnih narodov, združena po osrednjem ministerstvu in po jedni cesarski kroni. Češka, Morava in Šlezija pa se naj zjedinita v jedno češko državo.

Nečemo tu zasledovati posameznih političnih nazorov Palackega, le dve stvari naj še omenimo:

Palacký je bil zvest Avstrijec. „Prav dobro vemo“, pravi, „da naša zemlja, ležeča v sredi evropske celine, ne bi mogla niti sama zase niti združena z Moravo in Šlezijo obstati trajno kot čisto neodvisna država. Naša osoda je sedaj po tristoletni dobi tem ože navezana na našo staro cesarsko hišo, ker je krivdo, storjeno nam od Ferdinanda II., končno popravil Ferdinand V. Res, to kličemo radostno in glasno, slavna hiša habsburško-lotrinška ni imela nikdar vernejšega, udanejšega naroda, kakor smo ji prav mi sedaj, zlasti od časa svojega političnega preporoda.“¹⁾

Palacký je nad narodnostjo priznaval višjo moralno silo: pravičnost. Zato kliče: „Svoji k svojemu, a vedno po pravici!“ V „Doslovu“ pa beremo: „Zadnja moja beseda je srčna in vroča želja, da bi moji mili narodnjaki v Čehih in na Moravi, v kateremkoli položaju so, nikdar ne prenehali biti verni sebi, resnici in pravičnosti.“

Takih nazorov je bil mož, katerega spomin so praznovali Čehi prošli mesec, kateremu so postavili velik spominik v „Pantheonu“ velikega muzeja, in kateremu se bo kmalu v Pragi na javnem prostoru dvignil še večji spominik. „Očeta naroda“ ga kličejo Čehi, ker jim je vzbudil samozavest, jih učil med izobraženimi narodi nastopati kot njim enakopravni, in bil dolgo časa njih voditelj v najtežavnejših razmerah.

Tudi mi se jim pridružujemo, ker smo se udeležili sadov njegovega neustrašenega delovanja, saj tudi nam veljajo besede, ki jih je zaklical Čehom Palacký: „Kadarkoli smo zmagali, dosegli smo uspeh bolj z močjo duha, nego s fizično močjo, in kadarkoli smo podlegli, zgodilo se je zaradi pomanjkanja

¹⁾ Manifest národného výboru 1848.

duševnega delovanja, npravne stanovitosti in značajnosti, in če ne povzdignemo svojega duha in duha svojega naroda k višji in plemenitejši delavnosti, nego jo vidimo pri so-

sedih, ne bomo le nikdar dosegli častnega mesta v vrsti narodov, ampak ne bomo niti ohranili svojega naravnega obstanka.“¹⁾

¹⁾ Listopada meseca 1864.

Pri ulnjaku.

IX. Ljudska sodba.

„Kako je moder in kako je resen“,
Presoja važno mene star očaj;
„Ohol je le, ohol in pa prevzetan“,
Prereka sodbo mu bogat veljak.

„Prenaglo in prehitro se mi suče“,
Ženica stara z bradico majè;
„Počasen je tako, da Bog pomagaj“,
Njej jezno odgovarja mlad fantè.

„Veseli, preživ je v družbi, prezgovoren“,
Modruje sivolasi mi župan;
A mladi svet po svoje zopet sodi,
„Da človek strašno pust je in zaspan.“

„Nobeden z lepa temu ni po godu“,
Jezički drobni pikro sikajo;
„Celó z berači govori prijazno“,
Njih sodbo drugi spet zanikajo.

„Ta človek menda samo vodo pije“,
Oštir z drobižem jezno požvenklja;
„Pijanec bo, če ni že, ta nesrečnež“,
Sosedu botra tiho šepeta.

Tako! Sedaj pa veste ljudsko sodbo,
Verujte, ako drago, kaj mi mar!
Jaz vem, da ljudstvo to ne bo sodilo,
Sodnik bo moj samo sveta vladar.

X. Prvič in drugič.

Ko prvi maja dih je vel,
In zadnji zvonček odcvetel,
Cvetelo pa je drevje belo,
Vabilo nase je čebelo,
Tedaj sem tebe prvič gledal,
Ko pri ulnjaku sem posedal.

Na prsih mehkih mladi cvet,
Na licih cvetje mladih let,
In tvoje ustnice rudeče
Drhte so od sladke sreče:
Ob desni tvoji mož je hodil,
Za roke te je rahlo vodil.

Ko solnce žgalo je zemljo,
Da mrlo cvetje je lepo,
Da trava v rebri je gorela,
Po vodi pivka hrepenela,
Tedaj sem tebe drugič gledal,
Ko pri ulnjaku sem posedal.

Obrazek tvoj — kako je bled!
Solzá na licih berem sled.
In blede ustnice zaprte
Odmev so duše ti potrte:
Srce ubogo bridko toži
Po mrtvi sreči — mrtvem moži.

F. S. Finžgar.

Družina socialistova.

(Spisal Ivo Trošt.)

(Dalje.)

Stopivša v sobo se je Ida čudila, kam je izginilo toliko ležišč, zibelij, bratov in sestic . . . Pohišstvo, nekaj natrpano kakor v vreči, je bilo redko, polomljeno in črvido. Mnogo znancev, ki so se ji zdeli nerazdružni, ostavilo je drugim svoja mesta.

Zvečer je oče Frice ustavil kolesa nekaj prej, spravil otroke počivat, natlačil pipo in sedel poleg Ide, mama Lina obema nasproti z nogavico.

Ida je pripovedovala dogodke zadnjih let, oče je često dregnil z gorenjim koncem pipe po bradi, a mama je pritrjevala:

„No, da; saj sem pravila! — No, iz tebe bo še nekaj; saj sem vedela.“

„Moja načela, Lina, so našla rodovitna tla!“ pobahal se je starec in še živeje upiral pogled na ustnice svoje prvorojenke, ki je — vidé, kako malo jo umeta roditelja — krčila in krčila svojo povest iz nemškega Gradca ter slednjič končala brez markiza.

„O, o! Idka! Zakaj pa? — Tako-o-o, tako-o-o! Neumnost! Ti si —.“ Lina se je nemirno premikala na sedežu, ko je Idka mirno zvršila pripovedovanje in mirno upirala vanjo svoje oko.

„Jaz bi bil ukrenil drugače, ja ganz anders, Idka. Pa moja načela, veš, mama, so zmagala.“

„Tvoje budalosti, ne zameri! Vse otroke si mi zbegal in pokvaril s tistimi budalostmi.“

„Ali pa ti s svojimi. Morda nisem pravil: Železnik ne zna nemški, pa je bil vama obema prekmetski, a sedaj je možak, ki odtehta sto drugih.“

„Pojdi ti in tisti sován! Markiza naj bi se bila držala.“

„Mama, on bi me vzel samo za okras svoje hiše in za deklo svojemu revmatizmu in svoji sitnosti; in dekla bi bila lahko že kdaj, to veš dobro, mama!“

„Pa vendar bi bila gospa.“

„Stokrat nesrečnejša od zadnje beračice.“

„In če bi pošteno živela ter soprogu zvesto stregla?“

„Papa, hliniti se nisem marala nikoli.“

„A živeti treba.“

„Bolje skromno in zadovoljno nego v obilnosti, pa v vednem strahu, da mi potegnejo krinko raz lice. To se zgodi prej ali slej v vsakem romanu, ali jaz sem to videla tudi v življenju. Zato — —.“

„Odklej pa nosiš tercijske naočnike, Idka?“

„Odkar sem zares spoznala podlost sveta.“

„No, mogoče. A kje dobiš moža, ki bi te maral s takimi nazori?“

„Najbrž nikjer; a med boleznijo in po boleznijo sem mislila nanj.“

„Na koga?“

„Na Železnika — —.“

„Ha, ha, ha! Prepozno te je srečala pamet, dekle!“ se je prisiljeno vtaknila mati.

„Ali pa prezgodaj Belec, kaj, Lina?“

Mama ni odgovorila, le osorni pogled je bil Fricu plačilo za neslano opazko. Ida je začela ihteti in slednjič plakati na ves glas.

„Torej kaj sedaj, Idka?“ vprašal je oče nekoliko mirneje, dočim se je Lina držala naravnost kisló.

„Prosila sem za službo na pošti.“

„O, kdaj bo še kaj s tem?“

Za odgovor je Ida še glasneje zaihtela in stisnila čelo z obema rokama . . .

Z različnimi čustvi in pozno so zaspali na ubožnih ležiščih.

Tudi naslednje dni je bilo v mlinu največ slabo vreme. Mama Lina bi bila najrajša kar noč in dan pogrevala zapuščenega markiza in zamujeno gospo markizo; oče je pa preudarjal, mrmral, prešteval prste na jedni, potem na drugi roki in vedno prijazneje gledal Idko.

„V kolikem času upaš dobiti službo, was?“ vprašal jo je neki dan prav ljubeznivo, ko je prišla motrit njegovo mlinarsko spretnost.

„V nekoliko tednih, papa; mi je obljubljeni!“

Mirno, kakor ni slišala že davno govoriti očeta, ji je pritrdil in dostavil:

„Samo, da boš imela zadosti; pa mi smo tudi potrebni, dasi nas je malo.“

„Papa, jaz hočem pomagati, kolikor bo mogoče; a mnogo veš —.“

„Vem; mnogo ne boš imela sama; pa nekaj je nekaj, nič ni nič, nicht so? Tudi Oskar služi, a použije vse sam, še zadosti nima, se mi zdi. In Vera tudi; prav dobro službo ima.“

„Nespametna sta še, papa; ni jim znano, da svet laže, laže v vseh mogočih oblikah. In največji lažniki, ki vodijo za nos krdela brezmiselnih bitij, imajo največ sreče, največ dobička; ali stotine življenj se mora za to svoj živ dan trapiti.“

„Prav modro govoriš, dete; mene je svet varal in me še vara. A danes čutim vendar neko zadovoljstvo, da se vsaj vi, deca moja, lotevate vstrajno poštenega dela. Ta misel me ne vara.“

„Hvala, papa!“ — Pogovor jima je zmešala Lina, ki je prihrumela v vežo: „Ni moke, ni soli, ni krompirja; o sami salati naj živé kebri. Preklicana mizerija, koliko te je preveč!“

Niso se umeli.

Poslej se je Ida često pridružila očetu. Mož se je pomladil o njenih zrelih mislih, a mama jo je sramotila, zbadljivo jo pošiljaje k Belcu v Istro.

Neko popoldne je prijokala Ida k očetu, tožeč, da mama sramoti tudi nedolžno Sidonijo.

„Potrpi no, Idka! Jaz sem potrpel z mamó osemindvajset pomladij. Človek prenese vse, ako je vstrajen. Poglej me, sedemdesetletnega starca, čegar življenje bi s samimi bridkostmi napolnilo debele bukve, pa še si upam dvigniti vrečo žita; jaz, ki sem bil velikošolec, bil grajščinski oskrbnik, sem izkusil mnogo in potrpel mnogo, a privadil sem se vsemu. Le poglej, kakšen junak sem!“

Krepko je vrgel vrečo žita čez ramo, da so mu zaškripale stare kosti, in veselo je pogledal svojo hčerko, hoteč jo dejanski poučiti, da je prej govoril resnico; lazečemu po stopnicah so se jela šibiti kolena; morda je tudi glava občutila slabe posledice pretežkega bremena na stara leta. Spotaknil se je in padel vznak, vreča njemu na prsi. Kakor smrtno zadeti, preganjani jelen je zahropel:

„O jej, jej, o-o-o!“

Ida je zavpila:

„Mama, o mama, oh, oh!“

Toda mama ni hotela slišati; menila je, da hoče hčerka zopet dokazati, o čem je prepričala očeta, da misli drugače kakor mama.

„Mama, ma-ma“, klicala je obupno in izkušala zvaliti vrečo z očetovih prsij, a njene roke so bile preslabe. Starec je stezal nogi od sebe, grabil z obema rokama vrečo in tla, a vreče ni mogel spraviti s sebe.

„Za Boga, mama, mama! Očeta bo zadušilo. Pridi pomagat! Oh, ma-ma-a!“

„Joj, joj!“ zavrisnila je Lina, prihitevša na pomoč.

Šele obema se je posrečilo zvaliti težko vrečo v stran in posaditi očeta poleg stopnic. Žalostno je gledal in ustnice imel odprte, suhe, kakor da ga silno žeja.

„O, jej, jej, o-o-o!“ vzdihoval je in iskal opore, da bi se vzdignil po koncu.

„O, jej, jej! Lina, daj mi roko; Idka, ti pa ná to! O, jej, jej! No-o-o! Potegnita, vzdigni-ta no-o-o!“

Stopil je na noge ter opiraje se na obe ženski prišel v sobo. Rekel ni nič, zdihoval vedno redkeje. Nekaj minut pozneje je hotel zakašljati, pa se mu je udrla kri skozi nos in usta. Ida je omedlela, sama Lina ni vedela, komu bi prej in kako bi komu pomagala. Strah, skrb, neodločnost sta jo premagali, da je obstala kakor uzidana. Bolnik je omahnil na okrvavelo posteljo z odprtimi, osteklelimi očmi in odprtimi, okrvavljenimi ustmi in se ni več gnil. Kakih dušnih krepčil sta se ženski prav toliko spomnili, kolikor so jih pogrešali v življenju; niti po-

zneje se ni nihče domislil duhovnika. Oče je trdil: Vera je zasebna stvar; Lina pa ni niti mislila, kakšna stvar je.

Drugi dan je prišel domov Oskar in milo pogledoval mrtvega očeta; prišla je tudi Vera, jokala glasno, kje je njen papa, in prav tako glasno prosila Idko, naj ji posodi črno obleko. Tudi mama Lina je stopala okoli poparjena, razkuštrana in objokana. Ko se ji je zdelo potrebno, je zagnala grozen jok, pa zopet tožila, da nima kaj obleči za pogreb. Naslednji dan so prišli tudi drugi otroci in se boječe družili z ostalimi bratci in sestricami, skrbno se ogibaje žalostnega pogleda na groznega mrliča.

Prišli so pa na vse zgodaj tudi štirje možje in prav glasno zabavljali, da niso pripravili krste.

„Ali ga bomo nesli v košu?“

„Ali ga pokopljemo kar v oblicah?“

„Še toliko si niste mogli pritrpati na gol-tancu, da bi mu privoščili nekoliko desak?“

Kolikor dalj so čakali, toliko debelejšje so bile opazke. Domači so jih požirali in molčali, zakaj vaški robotniki so gledali grdo in se vèdli še grše. Slednjič so začeli skladati otroci med seboj desetice za očetovo krsto, a izgovorov je bilo mnogo več nego desetice.

„Jaz ne morem v službo, če dam toliko.“

„Ali bom hodil peš do Trsta in stradal do konca meseca?“

„Meni ni dal gospodar ničesar.“

„Meni je zapretil, da me zapodi, če mu ne plačam čevljev.“

Soglasni konec je bil: „Ida, ti daj! Ti imaš!“

Ida je šla molče in poiskala zlato broško ter jo ponudila pogrebem.

„A, kaj bo to! Na semnju dobim za nekaj grošev pet lepših, kakor je tista“, trdil je vaški zvedenec in drugi mu je pomagal:

„In pa kdo naredi krsto sedaj, kakor bi jo snel s kljuge. Prepozno!“

„Potrpajte, ljudje božji!“ vskliknila je Lina.

„Da bomo celi dan tukaj.“

„Zaradi tvojega dedca!“

„Nisi vedela, kaj bo nazadnje?“

Malo manj kot pesti so se dvigale, in gotovo bi se bilo zgodilo kaj nenavadnega, da ni prišel vaški župan in, spoznavši sitni položaj za obe stranki, poslal po krsto v mrtvašnico in kar v isti sapi vprašal domače, ali mislijo še danes od tukaj.

„Kam? Kam?“ oglasilo se je najmanj deset ust.

„Bodete že videli!“ In imenitno se je obrnil strani.

Pol ure pozneje je stopala mala vrsta pogrebcev k župni cerkvi. Mama Lina ni mogla dobiti niti na posodo črne obleke. Ida jo je posodila Veri, dva sinova, rokodelska vajenca, sta šla goloroka, mlajši so tekli bos, večina v na pol gosposki, na pol kmetiški obleki — prava slika pokojnikovega življenja. Tudi Oskar je stopal za očetovo krsto, poropotaval s sabljo in povedal brez ovinkov župniku še pred pogrebom, da nimajo s čim plačati. Mož se ni čudil in tudi Železnik se ni čudil. Prišel je izkazat zadnjo čast nekdanjemu znancu.

Bližnji ljudje, ki so poznali pokojnikovo mišljenje iz mlina, so pa rekli: „Dober človek, potrpežljiv kakor prag. Škoda, da je tako malo premogel in tako malo ukazal. Zaslužil je spodobnejši pogreb.“

Pogrebci so godrnjali, ko jim po končanem delu usmiljenja ni nihče privoščil kapljice pijače. Potolažil jih je Železnik, nagradivši njihov trud in zabavljanje z nekoliko litri vina. Domači so šli tiho domov in mislili, kdaj se povrne vsak na svoje mesto, z bridko istino v srcu, da nima očeta več.

Prišedši pred mlin so se čudili nenavadni živahnosti in za kraj smrti celó prehrupnemu početju v hiši. Razlegal se je zapovedujoči glas, glas vaškega župana, pritrjevali so mu pol slovenski, pol nemški dva orožnika in hišni gospodar, ki se je tudi pošteno trudil odgovarjati v obeh deželnih jezikih, pa se mu ni sponeslo, ker tuj jezik ne gre čez vsake zobe.

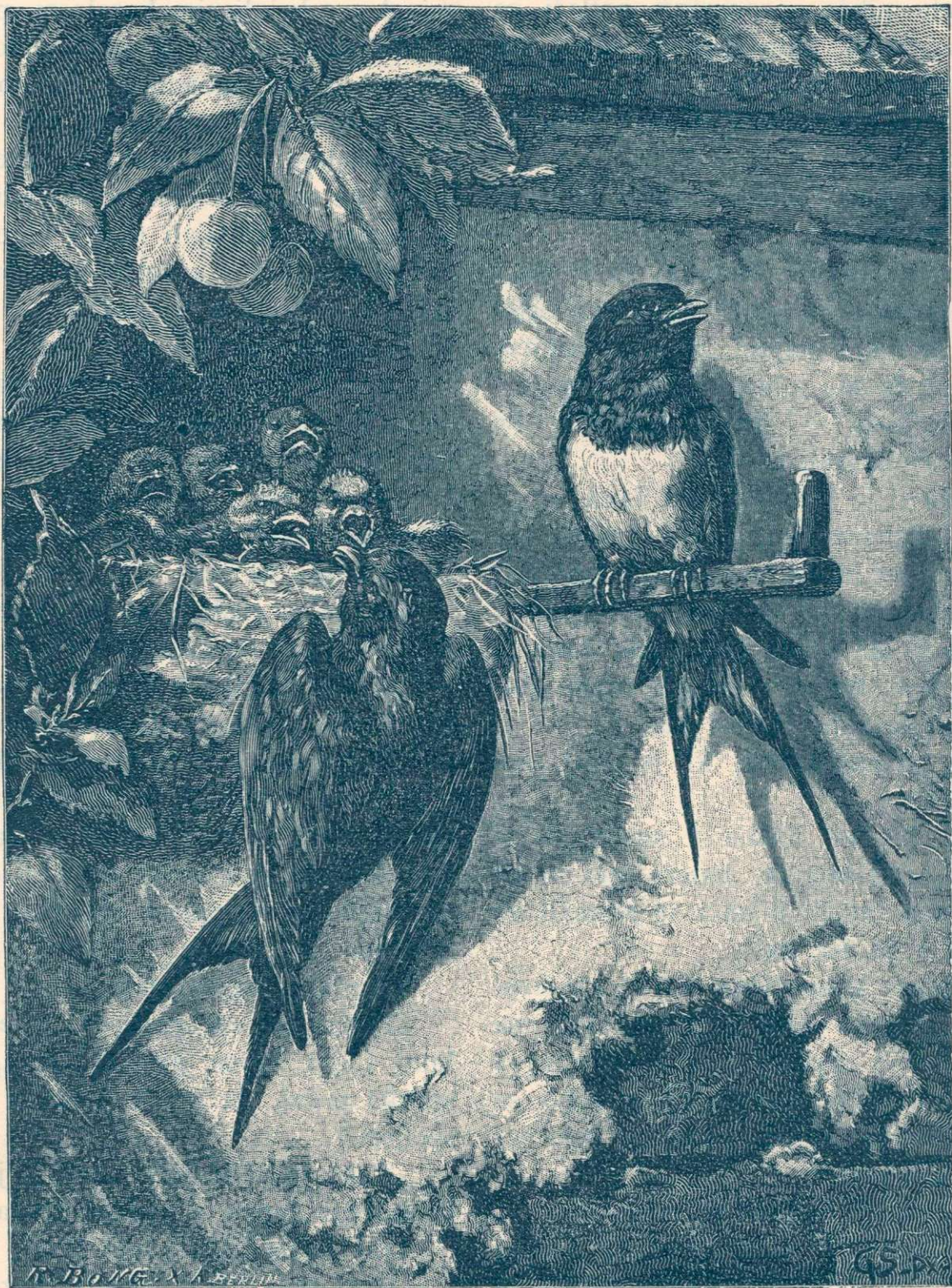
„Plačal sem krsto, preskrbel pogreb; kaj hočete še več? Tako je!“ razlagal je župan.

„Sedaj vam preskrbimo še prosto pot v domovino vašega pokojnega moža. Bil je vrl

človek; zato vam odštejem še nekaj drobiža za priboljšek“, tolažil je hišni gospodar tar-najoče ženske. Orožnika sta prikimala: „Se-veda — natürlich.“

Tam izza vogla se je prikazal široki, ru-deči obraz odgonskega voznika in pristavil: „Hitro, hitro, da se mi ne prehladé konji; so vroči.“

Lastavičja družinica.

Slikal G. S.

„Pa res! Uboga živina. Tako je!“ potrdil je župan.

Ko so spoznali, da je umrl oče, ni bil jok niti za polovico tolik kot danes. Oskar je zaropotal s sabljo, rekoč:

„Toliko bodete vendar dovolili, gospôda, prosim, da se poslovimo otroci od matere in vsi med seboj. To je dovoljeno celó hudo-delcem pred smrtjo. Ali nismo, prosim, ali nismo ljudje?“

„Tiho, tiho, prosim, gospod! Pomislite, da bi vam zeló škodovalo takšno govorjenje!“ S tem mu je zaprl orožnik sapo.

„Sami imamo zadosti in še več kot zadosti siromaštva, veste“, zarobil mu je župan; „kmetu nihče ne pomaga, potlači ga pa, če more, vsak. Zato skrbimo sami zase kakor vemo in znamo. Tako je!“

„Oh, pa naše pohištvo, mama!“ vzkliknila je Ida.

„Morda je bodo peljali z nami; tukaj ga ne morem pustiti.“

„Kaj pa, kaj pa? — Seveda! Te-le stare škatlje da bi vozili za vami? Tukaj naj ostanejo; ako kdo kaj obljubi zanje o cenitvi, vam pošljem, če ne —, ne pošljem. Tako je!“

„In naša koza? — Mama, koza? — Pa koza?“ so vpraševali otroci.

„In koza?“ je hotela vedeti Lina.

„Kozo vzamem jaz. Tukaj vpričo poštenih gospodov imate zanjo pet goldinarjev; več ni vredna in več ne dam. Tako je!“

Lina se je še obotavljala, češ: koza je vredna — brat bratu — svojih osem goldinarjev, ko se zopet oglasi Ida:

„Mama, pa naš klavir, ki je ostal ono leto v vasi?“

„Ha, ha, he, he! Klavir?“ smejal se je gospodar, „zabil sem že, katero leto so ga na pustni dan razbili pijanci in skuhali ob njem kotel zelja, ha, ha!“

„Kaj vpraša gospodična, kaj?“ zahteval je orožnik in prav lepo pogledal Ido; ona se je pa odurno obrnila v drugo stran; a orožnik, zvedevši od župana njeno željo, se je smejal na vse grlo, in to mu je bilo zadostno maščevanje.

„Hitro, hitro!“ Voznik ni miroval.

„Hitro, brž, no!“ podvizal se je župan; orožnika sta pa krepkeje stisnila puške, in hišni gospodar je začel kar za roko voditi otroke na voz; pomagal mu je župan od kraja.

„Jaz moram nazaj v službo; jaz k mojstru na delo; jaz —“, oglašali so se otroci.

„A, to lahko reče vsakdo; jaz pa ne vem nič —; hajdi na voz, in jezik za zobe! Tako je!“

Odločnemu županu sta morala pojasniti šele orožnika, da je v zvrševanju svoje službe in v gorečnosti za blagor izročene mu občine vendar nekoliko preoster.

Mož je mencial, stopical sem in tje ter migal z zakrivljenim kazalcem pod nosom kakor muha na uri in zadovoljno godrnjal, ko sta ga celó opominjaje tako toplo pohvalila moža postave: Tako je, tako je!

Nazadnje jih je ostalo še sedem Planinčičev, ki so se bridko poslavljali in menda za vselej pozdravljali mamó Lino. Govorila jim je nemški — s solzo v očesu, z jezo v srcu in s strupom na jeziku, — s strupom, ki bi uničil svet, ko bi mogel:

„Kakor ciganje, kakor ciganje, otročiči moji! To je nesramnost, da, nesramnost; mi smo vendar civilizovani ljudje; mi smo —.“

„Vi ste vsi — tiči selilci“, pripomnil je hišni gospodar; orožnika sta jo pa prijela in vzdignila na voz.

Jok se je nadaljeval na vozu in pred mlinom, kozje meketanje pa iz hleva.

„Z Bogom, Idka, z Bogom! Srečno!“ vpila je Sidonija z voza in stegala ročici proti njej.

„Z Bogom, dete! Z Bogom, z Bo—“, jok ji je zastavil besedo, a nobena moč ji ni mogla zastaviti srca. Stekla je kakor lahka srna k vozu in stisnila na prsi dete: „Ne, ne! Sidka, ti ne pojdeš nikamor brez mene, nikamor — —.“

Voznik je zagodrnjal:

„Potem bo voz pretežek; nisem ukradel konj. Čujte, župan, gospod župan, ta-le gosposka pravi, da gre z nami, a potem ne speljem.“

„Tako je, tako je!“ S tem si je pomagal iz zadrege župan, a voznik drugače.

Lina je pa silila svojo hčer:

„Gori sedi, Idka! Morda te zopet čaka sreča na Štajerskem.“

„Hvala za tako srečo!“

„O, Idka, ko bi bila ti gospa, pa bi prišla jaz k tebi! In lahko si še! Idka, živimo samo jedenkrat, in to je sedaj; zakaj ne bi dobro?“

„Hi-i-i!“ zapodil je voznik, in polovica Planinčičev se je pomikala v neznano do-

movino svojega očeta, kjer jih gotovo ne sprejmejo — z odprtimi rokami; ostala polovica je še nekaj časa mahala z ruticami, z

rokami, otirala solze, poslušala kozje meketanje in se slednjič razšla na svoja mesta, Ida pa je šla z Vero v Trst. (Konec.)

Ustavljeni oklici.

(Spisal Velimir.)

I.

Pred Tisovčevo hišo so stale sani. Tone je potezal rudečo plahto čez lestvice, tlačil slamo pod sedež ter ogledoval, ali je vse pri vozu in na vozu.

„Naprezi!“ začuje se glas iz hiše, in Tone odide v hlev po konja. Kar bliskale so se šarbe na komatu, in lisec, na ostro kovan, je stopal mogočno do voza. Dva zvonca sta mu glasno pritrkavala ob ledju na opremi, da se je Tonetu kar srce smejalo.

Streljaj dalje je pripravljaj sani in upregal kobilu Kožarjev hlapec, ki je klical čez leseno ograjo:

„Naši že gredó!“

Angleška oprava na kobili je bila tako zlikana, da so se hlapcu ves čas ustnice odpirale na smeh. Žival je oblastno majala z vratom, na katerem je visel velik zvonec.

Hlapec pomore Jerici na voz, Kožar sede poleg nje tako, da mu je leva noga molela čez lestvico, zadaj pa sede boter Šanta.

A tudi Tisovec se zvali na sani, na desno mu prisede sosed Gradič, na levo pa se pritisne na lestvenik Tisovčev Jože, da sta mu obe nogi viseli navzdol.

„Bog vas obvaruj, pa dobro opravite!“ zakličejo ženske na pragu, Jože počí z bičem, lisec potegne. A tudi Kožar požene, in zdrčali so po vasi in iz vasi.

Le žvenket konjskih zvoncev se je čul za vasjo.

„Pisma gredó delat“, odgovarjal je ponosno mimoidočim Tisovčev Tone, zroč za sanmi.

Jože, njegov brat, se je ženil na dom, poprašal je bil za Kožarjevo Jerico. Ves

predpust so se že pogajali, toda stara dva sta bila trdoglava. Bila je že lepa dota Jeričina, toda Tisovec je hotel še par stotakov ali par volov. Kožarica in Jerica sta sicer očetu prigovarjali, da naj se udá, a mlajša hči je potegnila z očetom, češ, zame ne bo nič ostalo. Najmlajši Jakop pa še ni razumel, kaj so velike dote za kmeta. Že tretjo nedeljo so si bili v gostijah, a šele četrto se je udal Kožar v toliko, da primakne bali še najlepšo telico iz hleva. Odločilni razlog mu je bil ta, ker mu je bil Bog naklonil tisto leto pri živini posebno srečo. Tisovca pa je pregovoril Jože, češ, da ne bo nič ta predpust, ako se stara dva ne pogodita, zakaj do pusta je le še dve nedelji.

In tako so se domenili, da gredó predzadnjo predpustno sredo pisma delat.

II.

Drugi dan sta se ženin in nevesta zglašila pri svojem župniku. Sramežljivo sta stopala po vasi. Jože je izprašal očeta, kako se mora vèsti v župnišču, Jerici pa je mati napovedala, kako je bilo, ko je ona šla kot nevesta k izpraševanju. Že prejšnji večer je sedela pozno v noč na skrinji in listala katekizem. Skrbelo pa je oba, kako bo. Kaj ko bi jima rekel župnik, da naj prideta še jedenkrat? A Jožetu je še nekaj drugega belilo glavo. Do pusta je bilo le še dve nedelji, okliče se pa navadno trikrat. Oče mu je sicer obetal, da bo gospod župnik vse oskrbel, da ne bo nikakega zadržka, a bal se je vendar-le očitanja, zakaj ni prišel prej, ker je vendar dosti dolg predpust. Pogostoma se je Jože prijemal za lepe črne brke, ki jih je prinesel od vojakov. Sicer rudeča

lica so bila bela kakor zid in vse zmedeno je odgovarjal nevesti, ki ga je ves čas popraševala.

Jerica pa je bila rudeča kakor mak in modre oči so zrle tako živo okrog sebe, da je kar očarala prišleca. Kockasta ruta ji je zakrivala lase in glavo, zimska jopa s svetlimi duški in svetlimi trakovi se je oprijemala polnega života, majhni čevljički z mrežastimi kapicami in na gosto vdrtimi vrvičami so škripali po zmrznjeni cesti.

Snežen prt je pregrinjal zemljo, snežene kepe so se zibale na drevju, snežene plasti so se gnetle na strehah; mraz je šel za nohtove in nebo je bilo jasno. Solnce je trosilo medle žarke na zemljo, a ni je moglo ogreti.

Že sta pred župniščem.

Jože potrka z nagrbanimi škornji po pragu, da ne bi prinesel snega v vežo, ter reče nevesti:

„Pojdi naprej, Jerica!“

A že je nevesta potisnila ženina v vežo, nagajivo se nasmehniša.

„Ali so gospod župnik doma?“

Kuharica steče iz kuhinje po stopnicah, vrne se takoj in reče:

„Le pojdita gori!“

Stopnice so votlo odmevale, vezi škripale: sedaj se odpró vrata, Jožetu se srce skrči, Jerica zadrhti.

„Hvaljen bodi Jezus Kristus!“ pozdravi nevesta, ženin zamrmra nekaj podobnega.

„Amen na veke!“ odzdravi župnik, stoječ pri mizi in držeč se na smeh. „No, no, pa sta pozna, pozna! Pust je že blizu.“

Župnik je bil mož srednjih let, srednje postave, ostrih očíj, milega obraza.

Jožetu je sapa zastala. Slutil je, kaj župnik misli, in še bolj ga je zaskrbelo. Nič ni odgovoril.

Nevesta pa se je osrčila:

„Nikar ne zamerite, gospod župnik! Midva bi bila rada prišla že prvi teden po praznikih, toda najina očeta sta trda in nista se mogla zmeniti radi dote. V nedeljo smo se šele do dobrega domenili in včeraj napravili pisma.“

„Sedita tam-le na stol“, reče župnik.

Jožetu se je sicer ponesrečilo, da mu je izpodletelo na tlaku, ko je stopal do stola, toda ujel se je še do časa za peč, da ni padel. Sicer pa ni bilo nič hudega.

Župnik je popraševal in izpraševal, a ni bilo zadržka. Jože je pokazal ženitovanjsko zglasnico, Jerica očetovo dovoljenje, da je polnoletna. Tudi iz krščanskega nauka sta gladko odgovarjala. Župnik spiše zapisnik, onadva ga podpišeta.

Župnik je napisal nato še dve pismi.

„Jedno nesi glavarstvu, drugo škofijstvu“, reče ženinu, „zakaj brez dovoljenja te ne morem oklicati le dvakrat.“

„Torej drugega zadržka ni?“ popraša naposled župnik.

„Oče so rekli, da ne“, oglasi se nevesta.

„Tudi jaz nisem z nobeno drugo nič imel“, potrdi ženin.

In opravila sta.

Župnikov kos v kletki pa je močno žvižgal in se naposled z glavo zakadil v piskrc vode, da so kaplje škropile po izpisanem zapisniku na mizi.

III.

Bilo je pred zadnjim oklicem. Že ves teden so pripravljali za ženitnino. V petek in soboto pa je bilo še celó vse živo pri Kožarjevih. Ženske so pekle, klavec je paral prešiča. Napekli so pogač, kolačev, potic, nacvrli krofov, trdnic in druge drobnjave. Ženitna kuharica se je sukala po kuhinji, močno zagorela, zakaj oče Kožar je kupil dva polovnjaka vina, ki so ga pridno pokušali že zadnje tri dni. Tudi suhih stegen in plečet še iz lanske zime so nakuhali, naltlačili želodec z belim kruhom, belim drobom in rumenimi jajci, vmes pa dejali dišav in vina. Nacvrli so malih bobov na juho, narezali rezancev. Klavec je delal klobase, krvave, jetrne, riževe, kašnate in mesene.

V soboto je mati hodila s kuharico po shrambah gledat, kako se je že kruh spekel, kolači napravili, krofi vzdignili. Tudi na pogači so bile že zasajene barvane šibice s papirnatimi zastavicami, zlatimi penicami in živopisnimi rožami. Ženske so pospravljale

po hiši, pomivale, čedile in tla drgnile. Klavec pa je pod streškom zaklal še jedno tele in pobil telico.

Jerica je pomerjala dopoldne v svoji izbici svatovsko obleko, šivilja pa ji je pomagala ter hvalila, kako se ji podá svileno krilo, baržunasta kočemajka, izlikani petelinčki na glavi, pisani trakovi, zlati uhani, srebrni pas.

Popoldne pa se je odpravila v cerkev.

Nikdar ni njenim ušesom zvonilo delapust tako, kakor tisto soboto. Nemir se je polastil njenega srca in ni mogla biti tako zbranega duha, kakor je za tako pot potreba. Hladen dan, mrzel veter, oblačno nebo, blatna cesta, prazna cerkev. In to bodi zadnji dan njenega dekliškega stanú?

A tudi pri Tisovčevih ni bilo dosti drugače. Dasi je bila ženitnina odločena na nevestinem domu, vendar je bilo treba vse počediti, posnažiti, izlikati. Vkljub zimi je zidar belil po hiši. Treba je bilo kaj vina v klet, kaj gnjati v lonec, kaj pogače v peč in boba v ponev, da tudi na domu kaj pogostujejo. Mati je imela zopet novo obleko, Jože in Tone sta hodila okrog krojača in čevljarja.

Popoldne se je tudi Jože odpravil v cerkev. Skrbelo ga je ženin biti. Ni mu šlo v glavo, da je treba toliko trpeti in skrbeti, ako si človek po poštemem potu nakoplje žensko srečo. Kaj je vsega tega treba? Največ skrbi, največ plačaj! In kako je moral prositi sorodnike, da so obljubili priti na svatovščino! Kakor bi mu kako posebno milost s tem izkazali? Take misli so se kopičile Jožetu pred očmi, ko je stopal po cesti. Večkrat je omahnil z glavo, da se otrese posvetnih mislij, a ni šlo.

Ali vse je bilo veselo, mladina je ukala in se smejala, starina je modrovala in opazovala, le ženin in nevesta sta potrtega srca hodila okrog. Ali je bil kes nad grehi tako velik ali skrb in slutnja —, kdo vé.

IV.

Pozno v noč je že bilo. V župnišču so povečerjali, ko zaropoče nekdo za kljuko pri vežnih vratih.

„Kdo je?“ zakliče hlapec z visokim glasom.

„Jaz sem, Lovre Čebulov“, oglasi se in stopi v vežo človek pri štiridesetih letih, kozavih lic in nerodnih nog.

„Kaj laziš sedaj okrog?“

„Nekaj nujnega imam povedati gospodu župniku. Zvedeti morajo še nocoj“, odgovori prišlec zasopljeno.

„Hvaljen bodi Jezus Kristus! Ne zamerite, gospod župnik, nekaj važnega sem prišel povedat.“

„Pa nisi prišel oklicev ustavljat?“ popraša župnik z zategnjenim glasom.

„Pa ste uganili. Zadržek sem zvedel in vest mi ne dá drugače, da ga izpovem. Samo prosim, da ne poveste mojega imena, ker si sicer nakopljem sovraštvo.“

„Prav je, Lovre, to je bila tvoja dolžnost, da mi razodeneš, ako je kaj takega. Za skrivnost se ne boj. Torej kaj je?“

„Tisovčevi in Kožarjevi so si v sorodstvu.“

Župnik se zgane. Ni pričakoval te vrste zadržka. Lovre se je ženil poprej pri Jerici in zato je župnik menil, da ne bo hudega zadržka.

„In kdo ti je to povedal?“

„Zarujoveževa Meta.“

„A zakaj ne pride sama povedat?“

„Dejala je, da nič rada ne gre v župnišče.“

„Če bodeš ti vedel povedati, kakšno je to sorodstvo, že, drugače pa moraš ponjo.“

„Tistega pa jaz ne vem. Sem mislil, da imate vse v bukvah popisano.“

„Imam zapisano, imam, ali nekaj pa se vendar mora povedati, da vem rodove poiskati.“

In Meta je morala še tisti večer v župnišče.

„Če človek manj vé, boljše je zanj“, godrnjala je zvita ženska vso pot in pred župnikom najmanj desetkrat ponovila.

„Kako pa sta si Tisovec in Kožar sorodna?“

„Tisovčev stari oče je bil brat Kožarčine stare matere.“

Župnik zariše na papir, pogleda v matične knjige in naposled zakliče:

„To so vnuki bratrancev in sestrank. Res je, sorodna sta si ženin in nevesta v četrtem kolenu. In zakaj nisi poprej povedala, Meta?“

„Če človek manj ve, boljše je zanj“, odvrne zopet svojeglavna ženska ter izgine iz župnišča.

Hlapec je še tisti večer nesel pismo župnikovo do Tisovca s sporočilom, da so oklici ustavljeni.

Lovre pa se je grel pri Meti za pečjo ter čakal, kako bo Meta zvršila svoj posel. Bil je birmski boter njenemu sinu in ona mu je bila posebno naklonjena. Zarujeveževa Meta je bila petdesetletna ženska, vdova in je stanovala v Kožarjevi bajti. Pletla je nogavice in jopice, prodajala semena in — opravljala. Vedela je za vse skrivnosti in spletke v vasi: kaj čuda, da je zalotila tudi sorodstvo med Tisovčevimi in Kožarjevimi. Ker je imela hud jezik in je dosti prepirov napravila v vasi, jo je tudi župnik mrzil radi tega. Zato pa ni rada prišla pred njegovo obličje.

V.

Tisovčev Jože je stal na dvorišču in zrl v zvezde, ko ga nagovori župnikov hlapec:

„Ná, gospod župnik so ti poslali to-le pismo!“

Predno se je Jože dobro zavedel, že hlapca ni bilo.

„Kaj se ti tako mudi? Pa malo povasuj!“

„Mudi se mi, ne morem.“

In Jože stopi v hišo. Z nekakim strahom je odpiral pismo, bral, bral, obraz mu je obledel, naslonil se je na mizo, glava mu je zdrknila v roke, in ženin je zaihtel kakor otrok.

„Kaj pa je, za božjo voljo? Ali ti je slabo?“ popraša ga skrbna mati.

„E, kaj slabo! Še vse kaj hujšega.“

„In kaj je vendar?“

„Vrag naj vzame to ženitev! Kožarjevi so nas varali. S poroko ne bo nič. Nekdo je naznanil, da sva si z nevesto sorodna.“

„Sveta Pomagalka! Torej zadržek!“

„Zadržek, zadržek in tak, da se ne dá čez noč odstraniti.“

Mati sede k peči na klop, mrzel pot ji polije čelo in milo zastoče:

„Oh, oh, kaj bo? Kakšna sramota! In vse je pripravljeno!“

Debele solze so kapale Tisovki po licih. Oče v kamri se vzbudi in popraša, kaj je?

Ugibali so, sklepali so, tolažili so se, Jože pa je vzel pero v svojo desnico ter pisal še isti večer pikro pismo do Kožarjevih.

Spoštovanemu

gospodarju Janezu Meležu, po domače

Kožarju

v

Tolsti vasi.

Naznanjam Vam, da so oklici ustavljeni in da s poroko ne bo nič ta predpust. Gospod župnik so mi pisali, da naju je nekdo ovadil, da sva si z Jerico sorodna v četrtem kolenu. In Vi, oče Kožar, ste vedeli za to. Zinili ste sami, da je nekaj sorodstva, a da je to že daljnja stvar in da ni treba o tem nič praviti gospodu župniku. Sedaj pa imate! Nasledke sami sebi pripišite. Jaz se ne menim več. Jerico pozdravljam, kakor se pozdravlja vsak drugi. Menda je pri tem ona nedolžna.

Jože Sulec, Tisovčev.

Zjutraj še pred sv. mašo je pastirica nesla pismo do Kožarjevih. Kakor blisek z neba je ta novica zadela Kožarjeve. Stara je omedlela, stari je zaječal in šel za peč v praznični obleki ter si grizel ustnice. Jerico pa je dekla spremila v kamrico. Tam je ostala ves dan. Sram jo je bilo, a največ jo je še zbodla besedica „menda“ v pismu.

„Torej tudi mene sumi?“

Zalosten dan. Po vasi se je seveda hitro zvedelo in govorilo vse križem. Ti so privoščili, oni so pomilovali. Zbadljivih besed je bilo več kakor treba, in povabljeni svatje so zastoj čakali poroke. Jedila pa so se hladila po omarah in policah, le vinski kapljici je bilo vse jedno, kdo jo použije.

VI.

Pustna nedelja — vesela nedelja. Posebno se je to poznalo pri Čoparju, kjer so imeli godbo. Bilo je ondi precëj vaške mladine s starimi vred. Tudi Čebulov Lovre se je poskušal na plesišču. Vesel je bil, da se je Jerici most podrl; pridno je dajal za pijačo ter se norčeval iz Tisovčevega Jožeta.

Tudi ta je prišel svojo jezo hladiti v gostilno. Čoparica ga je peljala v kamrico in tam ga je tolažila ter pridno nosila pijačo na mizo, da bi Jože v vinu utopil svojo žalost.

Čoparica je bila kovarica prve vrste. Poprej je roko držala Čebulovemu Lovretu, ki se je ženil pri Kožarju, Tisovčevega Jožeta pa bi bila rada priskrbela svoji stričnici Marici. Ali njena nakana ji je splavala za hip po vodi, in iznova je mislila, kako bi se ji posrečilo še kako oviro napraviti. Kar ji sporoči njena prijateljica — Zarujoveževa Meta —, da nekaj vé, ter se skrivnostno zlobno nasmehne.

„Jih že imamo“, pravi, „sorodna sta!“

„Kaj poveš? Toda vedi, Meta, prej ne smeš župniku naznaniti, kakor pred zadnjim oklicem“, naročala je škodoželjna gostilničarka.

„In kdo naj gre župniku naznaniti? Jaz ne grem.“

Čoparica se zamisli, a hitro odgovori:

„Aha, tvojemu otroku je Čebulov Lovre birmski boter, in zato mu ti reci, da naj gre ustavit oklice. Ako mu daš upanje, da še ni vse izgubljeno in da še utegne dobiti Jerico, gotovo stori ta korak z veseljem.“

In tako se je dogodilo.

Mladega Tisovca ni bila navada, da bi hodil v gostilno. Čoparjeve se je celó izogibal, ker se mu je Marica tako silila.

„Ta ni zame; tako punišče, ki le po senci hodi, ni za kmeta“, mislil si je Jože.

A danes je bil hipoma drugih mislij. Maščevanje se je vzbudilo v njegovem srcu in Čoparica ga je umetno podpihovala.

„No, Jože, sedaj pa veš, s kom si imel opraviti? Ko ne bi bil Bog vmes posegel,

pa bi se jim bil zapisal. Pravijo, da ima stari marsikaj na vesti, ko je še z voli kupčeval. In sedaj je zopet zamolčal nekaj, kar je bil dolžan pod smrtnim grehom povedati. E, le nič ne hodi gori, takoj te bodo zopet pregovorili! Naj sami pojedó, kar so pripravili. In misliš, da Jerica ni vedela? Čakaj, da ti povem. Poprej nisem hotela, ker sem si mislila, kaj hočem zdražbe delati, ker tako nič ne pomaga.“

Nagnila se je Jožetu na uho in nekaj zinjila, kar je Jožeta popolnoma od Jerice odvrnilo.

Kdo vé, ali je gostilničarka govorila resnico?

Jože je šel domov, prespal nauk, na večer pa je zopet zavil k Čoparju. Plesali so, plesal je tudi Jože, pil in kadil na jezo, plesal je s Čoparjevo Marico, ki mu je odpirala vrata svojega srca.

Pa tudi Čebulov Lovre se je vrtil na vse pretege, vesel, ker mu je zopet upanje dozorelo, da dobode mlado in lepo nevesto. Ženil se je že deset let in dosti nevest je že imel na izbiro. Toda on je hotel mlado in bogato — to pa ni bilo mogoče, zakaj stari Kožar mu je rekel, da njegove koze tudi stara in bajtarska nevesta lahko pase. Bil je po licih hudo kozav, nerednega vedenja in kratke pameti.

VII.

Post — resnoben čas. Tisovčev Jože pa je malo maral zanj. Zahajal je pogostoma k Čoparju, dasi so ga doma svarili ter ga nagovarjali, da se ustavljena ženitev spravi zopet v pravi tir ter po veliki noči konča s poroko. Jože pa le ni hotel nič slišati o tem, in gospod župnik je zastonj čakal, da napravi prošnjo za izpregled zakonskega zadržka. Uboga Jerica!

Ko pa je minula velika noč, tedaj se je oglasil stari Kožar pri sodišču in tožil Tisovca za povrnitev troškov. Tožbe pa se je Jože ustrašil. Takoj je šla Tisovka do Kožarja po volji sinovi, dasi je Čopar Jožeta pregovarjal na vse pretege, da naj se ne pobota s Kožarjem.

Nedelja je bila, ko so Tisovčevi in Kožarjevi stopali v župnišče, kakor jih je župnik povabil. Povedali so si vsak svoje in ko so vse premleli, tedaj je župnik nastopil kot posredovalec. Dosti trda je predla in mladi Tisovec je bil poln Čoparjevega duha, stari Kožar pa poln svojeglavnosti. Vendar so se naposled zbotali in ženitev ponovili.

Jerica se je priporočila gospodu župniku in šlo je po sreči.

Prošnja za izpregled je bila kmalu rešena, oklici jedno nedeljo končani, poroka

se je na tihem zvršila in svatovščina s kosilcem končala. Srečna Jerica!

Čebulov Lovre pa je po dolgih izkušnjah prišel do tega mnenja, da je vdova za devet deklet ter se je poročil z Zarujeveževim Meto. Kajpada ni šlo tako gladko, ker je župnik našel v birmski knjigi, da sta si ženina in nevesta v duhovnem sorodstvu. A šlo je vendar-le. Čoparjeva Marica pa je morala tudi še drugo pepelnico „ploh vleči“.

Te ženske in te ženitve — vedno stara pesem.

„Sam.“

(Črtica. — Spisala Zofija.)

Kako so bile navihane te tri Poljančeve, in hudomušne in nagajive! Nikdo ni šel mimo njih, da ne bi napravile opazke o njem, tako pol izzivajoče, pol prezirajoče pogledale ga čez ramo, ali pa se mu še tako poredno in nagajivo posmehnile kar naravnost v obraz, kakor so se ravno velikemu a suhemu mladeniču, ki je zarudel do ušes in z velikimi koraki izkušal se čim preje odtegniti kritičnim pogledom in ironičnemu posmehovanju hudomušne trojice.

„Ha, ha, kako je dolg!“ smejala se je Vida, lepo, vitko, črnooko dekle.

„Pa kako se nas boji!“ hitela je Vera.

Gusta pa, največja in najporednejša med njimi, je predlagala:

„Krstimo ga; vsak dan ga srečamo, pa še sedaj mu nismo dale imena!“

„Krstimo ga, krstimo ga“, ščebetali sta oni dve in z veseljem pritrdili Gusti, ki je dejala, da „naj bo Krištof, ker je tako dolg.“

In smejale so se vse tri, — in Krištof je bil krščen tedaj . . .

O da, poredne so bile, poredne. Vitkemu častniku s pretisnjenim pasom in podložnimi pleči so nadele ime „bridka sablja“, ker je vedno razbijal s sabljo po tleh, in izmed dobre deseterice drugih so poleg „gigerla“,

„srake“, „knofka“ itd. nadarile mladega, bledega jurista s preprostim imenom „Sam“.

Oh, ta Sam! Bil je velike, sloke postave. Po zimi je tičal v prekratkem, zastarelem haveloku, kateri mu je jedva zakrival polovico rujavkastih, madežastih hlač in mu nerodno visel čez pleča. Pomladi je imel svetlosivo vrhnjo suknjo, ki se mu je pri hoji žalostno zapletala krog kolen, pri rokavih mu je kukala spodnja suknja venkaj, in gumbi so se mu vedno le na jedni ali dveh nitih zibali sem in tje.

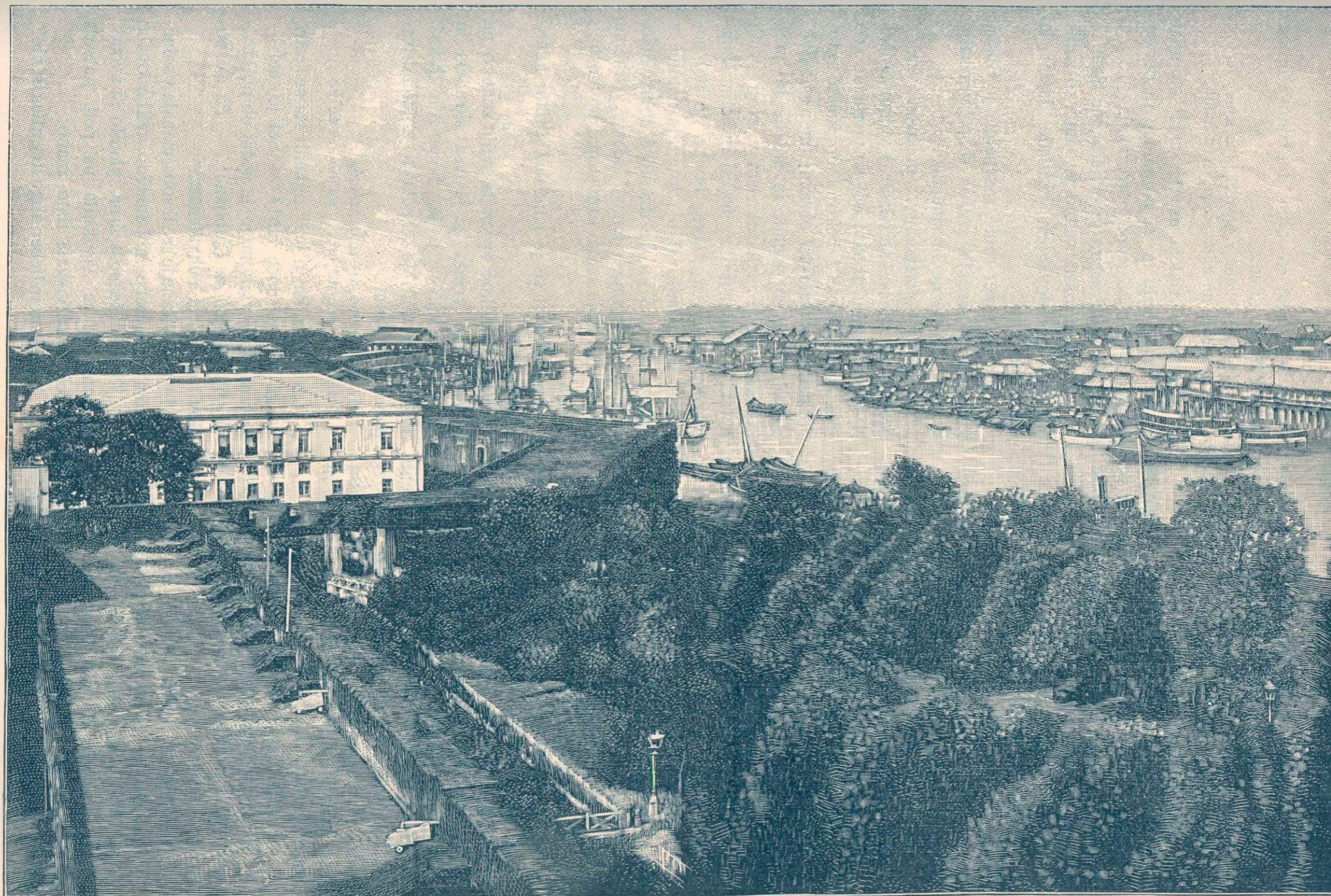
Da, da po zimi ni bil lep in pomladi tudi ne ta Sam.

No, po letu nekdanj, tako že sredi velikega travna, pa so naše tri znanke zavzete ozirale se na njegovo postavo.

Lej, lej, kdo bi si mislil! Ta Sam imel je čisto novo, svetlobojasto obleko, ki mu ni bila nikjer prekratka, niti preozka. Suknja se je tako elegantno oprijemala njegovih ram, in tista temnomodra turistovska srajca z malo svileni pentljico se mu je tako dobro podala, da ga niti Gusta ni mogla pograjati, marveč je pritrdila Vidi in Veri, da je danes ta Sam res „prav čeden“.

Da, res: ta pas, ta široki, usnjati pas, pa hlače — vse tako fino, elegantno!

Manila. (Na filipinskem otoku Luzonu.)

Pa čevlji! — Naše tri nagajivke so kar strmele. — Kaj mislite, to ni karsibodi, ti novi rujavi škripajoči čevlji!

In ta slamnik! — No, danes je Sam res lep, prav pošteno lep!

In on se je samosvestno muzal, češ: le pogledajte me, če nisem vrl dečko! In oči so se mu izza onega blesketajočega ščipalnika zmagonosno posvetile . . .

One tri so se ozirale za njim.

„Skoro bi ga ne bila poznala“, dejala je Gusta.

„I, kaj misliš, če je tako nališpan“, pri-dejala je Vida, Vera pa se je smejala.

Zdajci so prebledele vse tri. Teta jih je srečala. — Moj Bog, če pové doma, kako so se smejale na ulici!?

„Tetka, saj nas ne zatožite?“ vpraševala je v strahu Vida.

„Zakaj?“

„Ker se smejemo.“

„Smejajte se radi mene, dokler ste mlade, saj vas bo še tako prehitro minulo.“

Oddahnile so se. Saj je ta teta vendar dobra, blaga duša.

Počasi so jo krenile čez Prešernove ulice mimo pošte v Latermanov drevored.

Gledale so tamkaj pri tistih svetlih gugalnicah, kako so se gugali vojaki in dekleta, da so se tiste male, rudeče pobarvane ladvice in tisti ozki, špičasti čolnički dotikali platnene strehe, od katere je viselo vse polno belo-modro-rudečih in črno-žoltih zastavic. In spodaj je vrtil mladi mornarsko oblečeni služnik lajno, in zategnjeni mehki glasovi dveh, treh napevov so se pomešavali v lahni šum košatih dreves, zibali se v čistem in milem poletnem zraku.

„Poglej, Sam!“ sunila je Vida Gusto.

In res je prikoralak oni mimo, leno zamahoval s palčico in prikrito pogledoval tje k onim trem.

Ta Sam, ta Sam!

Zaslužil je res to ime. Vsak dan so ga srečavale po dvakrat, trikrat, in vedno je bil sam, nikdar ni imel tovariša.

V „Zvezdi“ je nekoč v jeseni šel pred njimi in tedaj je tista hudobna, muhasta

Gusta jela zadaj za njim deklamovati one Gregorčičeve stihe:

Gorje mu, kdor v nesreči biva sam,
In srečen ni, kdor srečo vživa sam!

In njemu so rudela ušesa, zadaj za njim pa so se smejale te tri porednice in oči so se jim svetile od same porednosti.

In od tedaj se ga je prijelo ime Sam.

„Oh, ta ubožec, vedno je sam“, so s hinavskim pomilovanjem vzdihale, kadar je šel mimo njih.

„Oh, že zopet sam“, zašepetala je Gusta, kadar ga je srečala, zraven se pa ugriznila v ustna, da se ne bi smejala.

In on je potrpežljivo poslušal vse te opazke, nasmihaval se včasih, a vedno molčal. Njegove velike, modre oči so pohlevno zrle izza stekla in se z neko dobrodušno zadovoljnostjo ozirale po obrazih onih nagajivk. Te tri pa so se smejale in dražile ko prej, in kadar se je prikazal Sam v svoji svetli obleki s temno-modro srajco in belim slamnikom, stikale so glave, in ko so pol poredno, pol pomilovalno raztegnile ustnice v smeh, zdelo se jim je, da storé dobro delo, če malo ponagajajo temu bledemu, vitkemu mladeniču, ki je vedno sam stopal po mestnih ulicah.

Pa odtegnil se je naposled njihni hudomušnosti.

Vida je nekoč spremila svojo znanko na kolodvor in vrnila se je vsa zarudela in utrujena; videlo se ji je, da je zeló hitela. Takoj med vrati je zapela s komično-tragičnim obrazom:

Oj zdaj grémó, oj zdaj grémó,
Nazaj nas več ne bo . . . ne bo . . . ne bo . . .

„Na, Vida, kaj ti je?“ oglasili sta se sestri.

„I, kaj mi hoče biti!?“ — Šel je, šel — z dunajskim vlakom jo je sedaj ob pol dvanajstih odpihal iz Ljubljane! — Pa še poslovil se ni, ta nehvaležnež!“

In postavila se je sredi sobe, mahala s solnčnikom krog sebe in patetično deklamovala:

„Ti nehvaležnost črna, plačilo si sveta!“

In potem se je zasuknila na peti, nabrala ustnice in zažvižgala tisto znano:

„Ach, du mein lieber Augustin, alles ist hin!“

Oni dve pa sta gledali strmé nje početje, in Gusta se je jela jeziti:

„Ne brij norcev in povej, kaj je prav za prav!“

In Vida se je postavila pred njo:

„Da, vidiš, draga Gustica: Sam je odšel, Sam. Slišala sem, ko si je pri blagajni kupil vozni listek na Dunaj, in videla, ko je splezal v kupej tretjega razreda za tistim krivonosim Držanom, ki tudi tam po dunajski univerzi študira tiste kljukaste paragrafe in se pripravlja za sveti poklic odvetniški. — Oh, povem ti: tako drzno se mi je smejal iz tistega kupejskega okna, da bi mu bila najrajša pokazala osle — tej nesnagi nehvaležni. — Pa kako je stezal in obračal tisti dolgi, ozki vrat: menda bi bil rad še tebe videl, saj si ga ti vedno imela pod svojim posebnim varstvom.“

In Vida se je malo hudobno zasmejala ter ostro opazovala Gusto, kateri je rudelo

lice — od jeze ali kali? — Vera pa je skomizgnila z ramami ter vskliknila:

„Škoda, vsi gredó! — ‚Bridka sablja‘ je tudi prestavljen!“

Vida ji je nagajala:

„Ha, ha! Verica, kaj si res zaljubljena v tisto trslico suho? — Saj je ravno tak kot njegova sablja, o kateri se čudim, dá je še ni razbil, ker tako neusmiljeno maha ž njo po tlaku.“

„No, no, le tiho bodi; kakor bi ne vedela, kako ti tisto nagizdano in nališpano človeče ugaja, ki vedno postaja pod našimi okni“, branila se je Vera.

Le Gusta je bila tiha, izgubila se je iz sobe, da oni dve nista zapazili, in šla na vrt, kjer je zamišljeno sela na klopičico in polglasno mrmrala pred-se:

„Ta Sam, ta Sam! — Kako-li, da je odšel?“ In bolj tiho je pristavila:

„Škoda!“

(Konec.)

Na potovanju.

IV. Cigan.

Zagreb.

Enkrat še z umetniško roko
Po strunah drgni zvenceh,
Srca in duše občutke
Izlij v glasovih kipečih!

Začel je . . . Kipijo glasovi
Iz gosli živeje, burneje;
Drvi lok čez strune napete
Čim delj strastneje . . . strastneje . . .

Kako se bliska ognjeno
Veliko črno oko ti!
Li vodi kak angel, li demon
Z močjo nadnaravno roko ti?

Ne maraš? — Neznana ti sužnost?
In ljubav do doma neznana? —
Res, prosta je tvoja umetnost,
Ves svet — ti očina prostrana . . .

Glasi zdaj se pesem vriskaje —
Zdaj v smrtnih bolestih trepeče —
Zdaj plač obupa je grozni —
Molitev zdaj tihe je sreče.

To deve nedolžne šepet je —
Za dragim je to koprnenje —
Zavržene zdaj je ljubezni
Ganljivo, pretresno ihtenje . . .

Aj — zdaj zaigraj še nam pesem
V proslavo slavne očine,
Zapoj nam o trdem jarmu,
Ki tlači hrvaške sine! —

Fr. Ks. Meško.

Fra Angelico.

(Spisal] profesor *dr. Anton Medved.*)

(Dalje.)

Brat Ivan je še mnogokrat slikal venčanje Marijino. Z umotvori te snovi iz njegovega izbornega čopiča se ponašajo Pariz, London in celó New York, ki pa nimajo tolike umetniške veljave, kakor neka mala sličica, ki se nahaja v florenški „akademiji slikarstva“. (Slika na tej strani.) To „venčanje“ ni tako umetno, kakor poprej opisano, ker manjka angelov

in svetnikov. Vendar ima tudi ta neko posebnost: svetlobo, ki iz sredine razsvetljuje ves prizor. Njen učinek je tako znamenit, da se učenci slikarske akademije še dandanes iz te slike nazornim potom poučujejo o svetlobi, o njeni važnosti in o njeni pravi uporabi v slikarstvu.

Opisovati in naštevati še več Marijinih slik Ivanovih bi bilo odveč; kdor je vestno opazoval le-te, katere smo si natančneje ogledali, je brata Ivana v tem oziru dobro spoznal.

Raztresene sem ude zbral,
Ne vseh! — a kdor pregleda té,
Spozná mu glavo in srcé!

Taka znamenita dela so Angelicovo slavno razširila po vseh deželah. Mnogoteri knez in kralj je želel pozdraviti brata Ivana

na svojem dvoru ter sprejeti od njega kak umotvor. Povabil je prihajalo sčasoma od različnih stranij toliko, da sloveči umetnik ni mogel vsem ustreči.

O hvalevrednih njegovih lastnostih je čul tudi rimski papež Evgen IV. (leta 1431. do 1447.) Želel je osebno spoznati občudovanega meniha. Lepa prilika za to se je

kmalu ponudila. Evgen je prišel namreč l. 1434. v Florencijo ter je ondi ostal, radi slabih razmer v Rimu, nad osem let neprenehoma. Bival je v velikem samostanu dominikanskem Maria Novella. Seznanil se je z mnogimi florenškimi umetniki; odkritosrčno jih je čislal ter bogato obdarjal. Odlični kipar in bakrorezec Lavrencij Ghiberti (1378—1455) je naredil prekrasno tiaro, za katero mu je Evgen

plačal ogromno svoto 38.000 zlatov; prvi-krat jo je nosil ob slovesni priliki florenškega cerkvenega zbora, ko je proglasil težko pričakovano združenje izhodnje, razkolne cerkve z Rimom. Stavbar in podobar A. Filarete je dovršil po papeževem naročilu velika vrata za cerkev sv. Petra v Rimu, delo, katero še dandanes krasi ome-

Slikal *Fra Angelico.*

Venčanje Marije.

njeno baziliko, priznано od vseh strokovnjakov kot posebno mojstersko.

Nobenega umetnika pa ni papež s tolikimi častmi in milostmi obsipal kakor našega brata Ivana. Povabil ga je, naj gre ž njim v Rim, v večno mesto; na papeževem dvoru bo imel vsega dovolj, česarkoli mu srce poželi. Ko je bil l. 1445. izpraznjen nadškofijski prestol v Florenciji, ponudil je

Slikal *Fra Angelico*.

S. Bonaventura.

Evgen izredno čast bratu Ivanu, a skromni menih je ni hotel sprejeti; ljubši mu je bil slikarski čopič kakor pa nadškofijski palij. Svojemu poklicu se nikakor ni hotel izneveriti, umetnost je morala ostati njegova neočljiva spremljevalka.

Papež Evgen je rano umrl. Njegov naslednik, Nikolaj V. (1447—1455) je ostal Ivanu jednako naklonjen prijatelj in rado-

daren zaščitnik. Pod njegovo vlado so se umetnosti in vede nenadno bujno povzdignile; imele pa tudi niso še nikdar prej bolj navdušenega povspeševalca, kakor je bil Nikolaj. Kakor rožice v solnčni pomladi so vstajali umetniki in učenjaki, pričelo se je novodobno gibanje. Dopolnile so se besede duhovitega Marcijala:

Sint Maecenates, non deerunt, Flacce, Marones!

(Naj bodo Mecenati, potem, Flakcij, ne bo manjkalo Maronov, t. j. nadarjenih pesnikov.) Brez Nikolajeve brezmejnne radodarnosti bi se ne bilo tako dobro godilo vedam in umetnostim.

Brata Ivana je obsevalo solnce papeževe milosti. Na razpolago mu je bil ves Vatikan; jedina dolžnost mu je bila, okrasiti z nesmrtnimi deli papeževa poslopja. To svojo častno nalogo je izkušal Angelico dovršiti z vso vnemo, s plamtečim ognjem svoje delavnosti.

Prvo njegovo rimsko delo so bile slike v mali zasebni kapelici Evgena IV. Žal, da niso več ohranjene. Resnicoljubni, nam že znani zgodovinar Vasari pravi o njih: „Za Evgena je okrasil kapelico presv. Rešnjega Telesa v papeževi palači, katero je pa sto let pozneje Pavel III. Farnese (1534—1549) podrl, ko je popravljaval vatikansko poslopje. Brat Ivan je slikal na opresno (al fresco) nekatere dogodke iz življenja Jezusovega; umotvori so bili zelo krasni, vse je nad njimi strmelo; sreča je še, da jih je marljivi risar Pavel Jovius posnel in ohranil v rimskem papeževem muzeju.“

Leta 1448. je začel slikati drugo kapelico v Vatikanu, posvečeno sv. Štefanu in sv. Lavrenciju. Plače je imel letne 200 zlatov, ali po našem okoli 2000 gld., vsoto, katero moramo za takratne razmere imenovati jako visoko. Papež ga je hotel s tem za vselej za Rim pridobiti.

Imenovana kapela je mal, neznamenit prostor, sedem metrov dolga in štiri metre široka. Na desni strani oltarja je naslikal šest prizorov iz življenja sv. Štefana, na levi steni pet dogodkov iz življenja sv. Lavrencija; na tretji, oltarju nasprotni steni je pa več po-

dob imenitnejših cerkvenih učencov, kakor: sv. Tomaž, Atanazij, Janez Zlatoust, Avguštin, Ambrozij, Gregor I., Leon I. Med njimi je tudi podoba sv. Bonaventure. (Glej sliko na str. 437.) To je na prvi pogled preprost, vendar velezanimiv umotvor. Opazuj častljivo glavo, resni obraz, visoko čelo, znamenje vsestranske, bogate učenosti! Ta slika kaže, da je bil Angelico izvrsten portrétist, slikar, ki ume osebe naravno uprizoriti. Umetniki priznavajo jednoglasno z laskavim občudovanjem vrline te slike. Nekega dne jo je strmé gledal učeni kardinal Bellarmin, katerega je bil papež Klement VIII. pripeljal v kapelico. „Zdi se mi — dé kardinal — da hoče Bonaventura govoriti, tako naravno ga je brat Ivan naslikal.“ „Saj bi govoril“, zavrne ga papež, „a po redovnih pravilih mu je prepovedano; samo zato molči.“

Še bolj pa slové v tej kapeli slike iz življenja sv. Štefana in sv. Lavrencija. Jedna n. pr. predočuje dogodek, kako sv. Lavrencij deli miloščino med berače. Ta slika je mojstersko delo prve vrste. Lavrencij, svetlega, milobnega obraza se kaže v lepem častljivem oblačilu rimskega dijakona. Da se njegova postava odlikuje od drugih, naredil je slikar zadaj za njim ladijo staroklasične bazilike. K Lavrenciju so prihiteli od vseh stranij ubožci; njihove postave je Angelico pogodil vrlo dobro. Berač, ki steguje ravno roko, da bi miloščino prejel, se vlačí po tleh, z levico pa se opira na stolček. Kako značilen je na levici Lavrencija slepec, ki išče s palico pot do miljenega dobrotnika ter tava naprej, z levico tipaje po zraku, da se nikamor ne zadene! Kako ganljiva je mati, ki nosi dete v naročju! Njej in otroku se bere na obrazu žalost, glad ju mori, skrajnje uboštvo ju tare. Na drugi strani sta pa dva druga otroka, bratec in sestra; ravno sta sprejela dobrodošli dar, vesela odhajata; kako se smehljata! Rafaela je ta prizor ganil tako globoko, da je rekel: „Ne poznam na polju slikarstva iz vseh dob lepše in boljše skupine, kakor je ta.“ — Na njegovi sliki „Scuola d' Atene“ (atenska šola) se vidi jasno, da je on to sliko dobro poznal ter jo je

tudi posnemal. Brez hib sicer tudi ta slika ni, a vse izginejo pred obilico velikih posebnostij, ki jo dičijo. Res je, kakor pravi bistroumni opazovalec, že imenovani Helbig: „Anatomije se Angelico ni preveč učil, anatomsko istinita ta slika ni. Vse je preveč ravno, nekako neokretno. A vendar so Lavrencijeve roke tako radodarne pri delitvi obilne miloščine in dosejajo svoj uspeh tako odlično, da pozabimo hipoma anatomijo, ko nje opazujemo. Kdo bo tu vprašal, je-li vse v soglasju s slikarskimi pravili, ako pa prikazen sv. Lavrencija na nas tako mogočno vpliva, da bi mu skoraj podali roko z namenom, od njega miloščino sprejeti!“

Dobro premišljena je tudi opazka, katero je o tej sliki naredil priznani ocenjevalec umetniških del, še sedaj živeči Anglež Frederik Crowe: „Uboštvo je nekaj zopernega, vedno se ga človek boji; zaradi tega prav za prav uboštvo ni predmet umetnosti, za slikarsko delo še posebno ne, ker na njem moramo potem uboštvo vedno gledati. Vendar nam brat Ivan tukaj podaje uboštvo, a kako lepo! Skrbno se je varoval in res srečno tudi ognil vsega, s čimer bi mogel žaliti naš čut; vidimo ubožce samo v onih lastnostih, po katerih jih moramo omilovati in ljubiti, božati in podpirati. Angelico je to med vsemi umetniki najbolje razumel, on, ki je živel vedno le na bajni visočini svetlih idealov. Občudovanja vredna je ta slika, globoko nas gane in presune; sredstva so sicer silno preprosta, a učinek je velik, gotov in zanesljiv.“

Ravno tako lepa in zanimiva je neka druga slika. Predočuje nam dvojni dogodek. Na levi razlaga sv. Štefan na ulici sv. evangelij. Pred njim sedeč poslušá 14 žen in šest mož. Zadeti so vsi zeló naravno; sama pazljivost jih je, strmé čujejo navdušenega dijakona, ki razodeva večne resnice. Na desnem delu slike pa stoji Štefan pred sodniki. Neustrašenost, kakoršna pristojá prvemu mučniku, odseva iz njegovega gibanja. Vnet je za svoja načela in nikogar se ne boji. Vzvišena je njegova oseba, nekaj rajskega ima na sebi. Posebno nam še ugaja, ako jo pri-

merjamo s sodniki; obupni so, vidi se, da ne vedó, kaj bi počeli. Izpustiti ga nečejo, a obsoditi ga — je krivica. Kolik razloček med njimi in med Štefanom!

Ivanovo ime je svojo slavo vedno dalje razširjalo. Od premnogih stranij so ga vabili, naj pride slikat nove cerkve, katerih se je takrat v Italiji zidalo na stotine. Italija je bila takrat najbogatejša dežela na svetu. Posamezna mesta kakor Genova, Napolj, pred vsemi pa Benetke so mogočno vladale na morju, imela so vso trgovino v svoji oblasti ter so si s tem pridobila ogromne zaklade. A Lahi niso bili samo bogati, temveč i vzgledno pobožni, za čast božjo odkritosrčno vneti. V dokaz temu je premnogo velekrasnih cerkev po Laškem, ki so nastale večinoma v 15. in 16. stoletju; bogoljubno ljudstvo je za nje darovalo milijone in milijone.

Brat Ivan dolgo ni hotel sprejeti nobenega povabila. Le za nekaj časa je zapustil Rim ter je šel v Orvieto, kjer so dovršili velikansko cerkev. Orvieto, ki leži severno od Rima, na južnem podnožju krasnih Apenin, ima rajsko lepo okolico. Bogato mesto je, njegova okolica je v vinoreji najbolj plodovita na vsem Laškem. V prvi vrsti pa slovi Orvieto po svoji divni cerkvi, katedrali, kakoršno ima le malokatero mesto na svetu. 50 milijonov lir je stala ponosna stavba; najslavnejši zidarji in kiparji so jo dogotovili

in slednjič naj bi jo še najslavnejši slikar svoje dobe, Fra Angelico, oslikal. Posebno odposlanstvo mestnega starejšinstva pod vodstvom izbornega benediktinca Frančiška di Barone je šlo v Rim prosit papeža Nikolaja, naj pošlje svojega slikarja brata Ivana v Orvieto. Papež je vso stvar prepustil Ivanu samemu. Angelico je po dolgem prigovarjanju privolil in obljubil, da pride okrasit velikansko hišo božjo. A ne bo ostal celo leto v Orvietu, temveč le poletne mesece, od majnika do vinotoka. Neizmerno je bilo veselje v Orvietu, ko so zvedeli, da pride papežev ljubljenelec sam povzdignit krasoto toli lepe cerkve. Ko je Angelico prišel v Orvieto, bil je sprejet s kraljevimi častmi, s cveticami so obsuli ceste, kot zmagoslavne vojskovodjo ga je pozdravljalo ljudstvo.

Vse je bilo veselo, žalosten pri radostnih sprejemnih svečanostih je bil samo — Angelico; zoperne so mu bile tolike časti, ponižen menih, kateri je vedno hrepenel samo Bogu slavo izkazovati, ni mogel prenašati šumečih narodnih slovesnostij.

Kar so prebivalci od brata Ivana pričakovali, to jim je tudi vrlo spolnil. Marljivo se je lotil dela. Da bi pa tem izdatneje napredoval, pripeljal je iz Rima najboljše svoje učence, ki so mu pomagali pri težavnem podjetju.

(Konec.)

Zadnje jutro.

Stal na pragu sem zarana
Rodne, materinske kočje,
Svit se je porajal dana,
Vshajalo je solnce vroče.

V seči žvrgolela tica
Svojo pesem je otožno,
Zrakom plula lastavica
Tje čez vasico ubožno . . .

Zadnje jutro . . . Dan slovesa . . .

V širni svet iskàt grem sreče — —

Solza sili iz očesa,

V prsih srce mi trepeče . . .

Fr. Ks. Meško.

Andreejevo potovanje proti tečaju.

(Spisal *prof. dr. Simon Šubic.*)

I. Pripravljanje na pot.

Znano je vsemu svetu, da je švedski nadinženir *Andree* predlanskim poleti na danskem otoku vštric „Amsterdama“ ob severni Spitzbergiji imel že vse pripravljeno za vzlet proti severnemu tečaju. Ker prejšnji prodiralci med ledovjem niso mogli priti do tečaja, izvolil si je *Andree* pot po zraku. Za ta namen sta mu *Lachambre* in njegov stričnik *Machuron*, slavno-znani pariški aeronavt, z vso umetnostjo izdelala zrakoplov za predrzni vzlet. *Andree* pa je dal svojemu balonu ime „tečajni ali polarni orel“.

Meseca mal. srpana leta 1896., ko je stal balon že popolnoma dodelan v visoki kolibi na danskem otoku, pričakoval je *Andree* le še ugodnega južnega vetra, ki mu ponese „severnega orla“ proti tečaju. A ker v pravem času juga ni bilo dočakati, odlašati pa tudi ni kazalo, če je hotel, da bi ga ne bila prehitela huda arktična zima s svojo temno nočjo in s svojimi nevarnimi viharji, popustil je predlansko leto svojo predrzno ekspedicijo. Preložil je to nevarno podjetje na prihodnje leto.

Ugovarjalcev proti prodiranju z balonom je bilo že poprej veliko, sedaj pa jim je dal čez zimo trajajoči dolgi odlog dosti prilike povedati očitno svoje nasprotne misli in skrbi. Očitala se mu je neodpustljiva predrznost, češ da pelje v gotovo pogubo sebe in spremljevalce svoje.

Sporočevalec berolinskega dnevnika: „*Lo-kal-Anzeiger*“ je nalašč obiskal *Ekholm*a, ki je bil že prvič namenjen spremiti *Andreeja*. Poročevalcu je bilo na tem, da pozvé in razglasi po svetu misli tega veljavnega strokovnjaka. *Ekholm*, kaj ljubezniv, razumen in pohleven učenjak in jeden najodličnejših evropskih meteorologov, vodja meteorološkega zavoda v Stockholmu, je kaj priljudno od-

govarjal na vprašanje, zakaj se je za to leto odpovedal *Andreejevi* ekspediciji.

„Moje in *Andreejeve* misli o uspehu“, je dejal *Ekholm*, „se ne strinjajo. Zahteval sem, da mora biti balon tako dovršen, da se bo mogel vzdržati plavaje po zraku petkrat dalje časa, kakor ga potrebuje, da priplava od Spitzbergije do Behringovega preliva. Sedaj pa ne izpolnjuje tega namena, dokler se ne popravi toliko, da bo zmožen najmanj 30 milj nositi po zraku sebe in svoje breme. Kakoršen je sedaj, je prerredke tkanine, prehitro izpušča skozi luknjičasto odejo vodikov plin, s katerim je napolnjen. Pa tudi o prepasih ali vlačilnih vrvéh, katere bi balon z zaviro, ki jo delajo, ko se drgnejo s spodnjimi konci po tleh, imele zavarovati pred hudimi viharji po zraku, tudi o teh pripomočkih so različne najine misli. Po mojem se drgnejo premočno po tleh. Zato sem zahteval, da naj se vse to prenaredi in popravi po mojem razsodku, če ne, pa ne grem ž njim. *Andree* pa je bil, vsaj začetkoma, drugih mislij. In ta razprtija me je odgnala od njegovega podjetja. Šele, ko sem se mu odpovedal in ko je videl resnobo mojega zahtevanja premislil se je in sklenil slušati me in storiti, kar sem nasvetoval.“

„Ko je *Andree* minulo zimo dovrševal svoje študije, spoznal je tudi korist vašega nasveta in potrebo, popraviti vse po vaših mislih“, tako mu odgovori popraševalec zbadljivo, češ, zakaj se ni dal izprositi in omečiti, da bi ga vendar-le spremil, ker ga najteže pogreša. Saj so se tudi drugi prejšnji nasprotovalci *Andreejevega* podjetja dali prepričati, da je mogoče premagati vse nevarnosti, ki preté zrakoplovu po nemirnem ozračju nad ledenimi pokrajinami krog severnega tečaja.

„Res je popravljal in zboljševal balon“, tako dé *Ekholm* mirno ugovorniku, „a vse

njegovo popravljanje je po mojem spoznanju le krparija. Povečal ga je res, pa še premalo. Poslal je namreč balon izdelovalcu njegovemu, Lachambreju, v Pariz. Ta ga je popravljal in nekaj preuredil, pa ne dosti. Lachambre je prej okrogli balon prepral krog srede ter mu všil nad cel meter širok pas. Sedaj zrakoplov ni več okrogel, ampak podolgast, jajčje postave. Sedaj meri balon na visokost 21·5 m ali 11·3 sežnjev; notranjega

prostora ima sedaj toliko več nego poprej, da obseže 5000 kub. metrov vodikovega plina.

Kar se tiče prerredke tkanine, je Lachambre prizadeval se odpraviti to nevarnost, kolikor je mogel. Prevlekel ga je s firnežem, pa ne predebelo, da bi ne izpuščal prehitro neobhodno potrebne polnitve. S tako popravo pa je balon postal pretežak. — Po mojem računu ne zadostuje ta preuredba in poprava, torej ne grem ž njim. In saj me

Nevarno prijateljstvo.

Slikala Roza Schwenninger.

tudi ne bo pogrešal preveč, zakaj namestu mene sta Andreeju ponudila svoje moči inženir Knut Fränkel in poročnik Swedenborg, dva vrla in zanesljiva moža, da ima na izbiranje tega ali onega, če bi katerega kaj zadržalo.“

„To vam zatrjujem“, pristavi sporočevalec, „da vaša odpoved pred svetom pomenja bridko nepopravno izgubo, zakaj v razmerah vremenoslovja, posebno v arktič-

nem vremenu vas vedó po svetu ceniti kot prvaka. Ta vaša veljavnost je zaslovela že l. 1882. Tedaj ste bili po nasvetu G. Norden-skjölda imenovani za vodjo mednarodne ekspedicije, ki je bila poslana v Spitzbergijo z namenom, da bi opazovala in pregledovala meteorološke in fizikalne razmere ledenih arktičnih pokrajin. Zaradi tega bi vi s svojim znanjem najbolj podpirali nevarno vožnjo po severnem zraku.“

Sporočevalec ni omenil pri tem pogovoru, s kakim odličnim uspehom je Ekholm rešil to imenitno učenostno nalogo. Torej omenimo, da je, vrnivši se v domovino, tako izvrstno končal dotično razpravo, da mu je v priznanje univerza v Upsali podelila priimek „doktor“, in angleško društvo „Royal Meteorological Society“ ga je izvolilo za svojega častnega uda.

Z omenjenim pogovorom pa radovednost sporočevalčeva še nikakor ni bila pri kraju. Ponižno seže zopet po besedi ter vpraša:

„Kako sodite, koliko časa bo trajala Andreejeva vožnja po ozračju?“

„O trajanju se ne more nič trdnega reči“, odgovori mu potrpežljivi Ekholm. „Vi se čudite, kakor vam vidim na obrazu. Mislite, da jaz, ki sem na Spitzbergiji opazoval meteorološke razmere, poznam tudi vsakotere vetrove, ki vejejo med letom po zgornjih, blizu severnega tečaja ležečih krajih; a ne poznam jih. Od tega pa, kar smo doslej zvedeli od Nansena, vemo le toliko, da je nad deželo Franc-Jozefovo vel v tedanjih dneh isti veter kakor na Spitzbergiji. A Andree bo prodril, če mu izteče, dalje proti tečaju; ondašnjih vetrov in njihove hitrosti pa ne pozna doslej še nihče.“

„Vaša posebna ljubeznivost“, poreče nazadnje popraševalec, „daje mi poguma, da vas še tega poprašam: Kaj si mislite vi, po katerem tiru bo nosil Andreeja njegov ‚tečajni orel‘ in kaj in kako sodite o izidu?“

„Troje tirov je mogoče“, odgovori potrpežljivo Ekholm: „ali prek severnega tečaja proti vshodni Sibiriji, ali čez tečaj proti Alaski, ali pa začetkom prav proti severu do 87. stopinje severne širine nad Franc-Jozefovo deželo in potem na stran proti iztoku reke Lene. — Pozabiti pa tudi ne smemo težavnega podjetja, ki je v tem, da utegne ‚orel‘ zleteti čez tečaj med tem, ko popotniki še slutili ne bodo, da so nad tečajem. Kaj jim bo pomagal kompas s svojo magnetno iglo! Saj tamkaj nima nobene zanesljivosti. Kdo pozna ondašnji odklon magnetne igle? Živa duša ne! — Sploh je zrakoplovska ali aeronavtiška veda še premalo razvita,

vsakotere razmere po tesnejem tečajnem okrožju so preveč neznane, kakor da bi kdo mogel kaj gotovega prerokovati o izidu.“

Tako se je končal njun pogovor.

Med pripravljanjem na pot je Andree tudi skrbel, kako bi kaj sporočal iz daljnih krajev in kako bi obvaroval ‚severnega orla‘ pred vražnimi Eskimi.

Za sporočevanje je osnoval golobjo pošto. Golobi so se redili in vežbali za prenašanje pisem v Hamerfestu na Švedskem. — Kako se je ta reč uredovala, zvemo po razglasilu, ki ga je švedsko-norveški poslanec v Petrogradu razposlal po arktičnih deželah. Dolgo poprej, negò je Andree hotel vzleteti na svojem ‚orlu‘ proti tečaju, je poslanec že razpošiljal prebivalcem severno-ruskih primorij naznanila, da se morda pripelje med-nje Andree s tovarišema v zrakoplovu in da bo izpuščal in razpošiljal golobe, ki bodo nosili pisma pod perutima.

Na stroške stockholmskega časopisa ‚Aftonbladet‘ je imel Andree s seboj golobe s tem namenom, da bi iz plavajočega balona prinašali poročila domov. Zunaj na perutih jim jim je vtisnjen pečat: ‚A. W.‘ in številka, znotraj pa stoji ime: ‚Andree‘. Ker so golobe urili v Hamerfestu, imeli bi, naj se izpusté kjerkoli na poti, prileteti na svoj dom v Hamerfest nazaj s poročilom.

Mogoče pa je, da golobi zaradi utrujenja od dolgega letanja ali zaradi kake druge zavire ne prileté naravnost na svoj dom nazaj, ampak da se kje drugod vsedejo in spočijejo. Kjerkoli se ujamejo taki golobi, tako je naročal poslanec, naj se zaznamenja kraj in dan njihovega prihoda.

Pisemca nosijo s seboj v peresni cevi. Vsak ima dvoje pisem: pismo z navadnimi in drugo s tajnimi črkami. Vsebina pisma pisanega z navadnimi črkami naj se najhitreje naznani telegrafskim potom ‚Aftonbladetu‘ s pristavkom dné in številke. Drugo pismo s tajno pisavo naj se pošlje po pošti jedinemu časopisu pod naslovom: ‚Aftonbladet, Stockholm, Sverige.‘

Golobi, ki prileté na kako ladijo, naj se napitajo in naj se jim ne brani vzleteti, kamor

hočejo; saj ne leté drugam kakor proti domu v Hamerfest. Med pitanjem naj se povzame in naredi prepis z navadnimi črkami pisanega pisma. Potem naj se izvorno pismo priveže varno zopet pod peruti, kakor je bilo privezano poprej. A vsebine prepisanega pisma ne sme nihče povedati drugemu časopisu kakor „Aftonbladetu“, ki plača vse stroške.

Slehnemu, ki bo storil kaj dobrega za to stvar, bo hvala popotnikov in tudi priznanje občinstva, katero le pretežko pričakuje poročil od junakov, ki so zastavili življenje svoje za korist in čast vsega človeštva.

Na tisti način mislijo v prihodnje po pismonosnih golobih ustanoviti poštno sporočanje med ladijami po arktičnih deželah.

Drugo veliko skrb je delalo Andreeju vprašanje, kako bodo ravnali Eskimi in drugi na pol divji narodi ledenih krajev z njegovim zrakoplovom, če jim pride v pest. Nansen, Nordenskiöld, Ekholm in drugi poznavalci primorskih prebivalcev severnih pokrajin so opominjali Andreeja groznih vraž pri Eskimih, ki ga utegnejo pripraviti v nesrečo in pogubo. To nevarnost je Andree izkušal kolikor mogoče odpraviti s pomočjo trgovcev, mornarjev in drugih popotnikov, ki zahajajo v dotične arktične kraje.

Ko je predlanskim poleti popotnik Henry de Windt zadel na severnem primorju Amerike na Eskime, jim je s sliko, ki je kazala plavajoči balon, izkušal dopovedati, da velik, napet in z lahkejšim plinom napolnjen mehur utegne nesti človeka po zraku. A neotesani in vražni Eskimi se mu z režanjem, roganjem in zasmehom obregnejo rekoč:

„Take neumnosti ne verujemo. Tica plava po zraku, druga stvar nobena ne.“ In njihov načelnik mu je ugovarjal, češ, čoln utegne nositi človeka po vodi, na saneh pridemo čez zamrznjeno morje, a po zraku frčati

kakor tica ne more človek nikdar, če je poštena duša ali če ni čarovnik ali pa hudoba sama!

Na svojih potih po severnih primorjih Sibirije je Windt razdeljeval slike Andreejevega „orla“ med ondašnje preproste rojake. Nekega dne je zadel na Čukša, ko je ravno z odprtimi usti zijal v tako sliko. Radoveden, kaj Čukš misli o zrakoplovu, približa se mu Windt in zazrè, kako se ta grozi podobi in mrmra: „Ustreliti ga treba — to je velika hudoba!“

V takih nazorih in vražah je velika nevarnost za podjetje Andreejevo. Divji Indijani in Eskimi so sila vražni. Tem ljudem manjka vsakega zdravega nazora o dobrotljivem Stvarniku; nasproti pa verujejo na duhove, strahove, na hudobo in na množico demonov, ki jim strežejo po življenju. Zatorej mislijo tudi, da je treba ta bitja kolikor mogoče pokončati. Če takim divjakom, predno se kaj poučé v tej reči, pride zrakoplov v pest, ustrelé ga in potolčejo z moštvom vred, češ, to je hudoba.

Gledé na take nevarnosti je ameriška družba „Pacific Steam Wahling Company“ ukazala kapitanom mnogih svojih kitolovskih ladij, da naj zberó, kjer morejo, divjake na ladijah, pa naj jim pokažejo naslikane podobe Andreejevega zrakoplova ter naj jih poučé in pomirijo, da to ni nikaka hudoba. Iz jedneakega namena je skandinavski poslanec v Washingtonu poprosil geografsko družbo v San-Franciscu, da naj razpošlje večje število otročjih balončkov. Taki balončki naj se razdelé kolikor mogoče med prebivalce arktičnih pokrajin, med lovce in ribiče. Divjakom, sosebno Eskimom, naj se obljubi, da dobé lepa darila, če prijazno sprejmó prikazen balona v ozračju in če pomorejo Andreeju, ko bi se spustil pri njih na tla. (Dalje.)

Socijalni pomenki.

(Piše dr. Ivan Ev. Krek.)

(Dalje.)

II. Komuniške ideje na Francoskem in njihovi zastopniki.

V prvi polovici sedanjega veka ni imela veda prav za prav še nobenega istinitega pojma o komunizmu in socijalizmu. Splošno se je sodilo, da so komuniški nauki samo izvor francoskega ljudskega razvoja, ki nimajo za druge države nobenega pomena.¹⁾

Sploh moramo reči, da so se izvenfrancoski učenjaki bore malo pečali s socijalizmom in komunizmom in da še francoski niso segli tema predmetoma dalje, nego do najbližjega površja. Prvi, ki je globlje raziskaval korenine tema pojavoma, bil je od nas že navedeni Louis Reybaud, ki je s svojim spisom: „Études sur les socialistes modernes 1840“ (Študije o novodobnih socijalistih) za ves socijalizem postavil skupni znanstveni temelj. A celó duhoviti in učeni Stein oporeka Reybaudu²⁾, ker je iskal socijalizmu skupnega temelja in ker je poleg St. Simona in Fouriera opisal v ravno tisti zvezi tudi R. Owena. Stein je prezrl skupno zmotno modroslovsko podlago, ki jo imajo vsi ti trije možje in ki jih spaja v logično zvezo z raznimi utopijci, modroslovci in pravniki, ki so se pečali z družboslovjem. To zvezo opisujemo mi v svojih pomenkih. Pripomniti pa moramo, da je bil Stein prvi, ki se je jel resno pečati s komunisti. Nemci se

¹⁾ Primeri Dr. L. Stein: „Der Sozialismus und Communismus des heutigen Frankreichs. Leipzig. Otto Wigand“, 1842, str. VIII.: „Francoski socijalizem je samostojno nastal in se razvijal; njegove kali morejo torej iskati se in najti samo na Francoskem in samo v francoskem ljudstvu dobiti svojo pravo domovino. Poseben ljudski pojav je in umevati se mora iz ljudstva in njegove zgodovine. Zato je francoski socijalizem zase obstoječa celota, ker je zase obstoječ proizvod.“

²⁾ R. t. str. VI—VIII.

sploh niso zanimali za te pojave. Stein piše¹⁾: „Jedini nemški spis, ki se peča, kolikor vemo, s socijalnimi protislovji v sedanjosti in ki se dviguje do samostojne misli, je mala knjižica: ‚Das Gütergleichgewicht. Von W. Obermüller. Constanz 1840.‘ Ta se ozira na misel, da je neizmerna nejednakost v premoženju zakrivila vse zlo v sedanji družbi, in hoče uvajati v pomoč proti temu progresivni davek. Temu spisu najbolj manjka popolne izdelave njegove vsebine, ki se seveda ni mogla izvesti na 83 straneh.“

Od takrat je minulo dobro 50 let in med tem časom je komuniška ideja v zvezi s socijalizmom že preplula celi svet in se sedaj roga kratkovidnežem, ki so jo imeli samo za nepomenljiv proizvod francoskih posebnostij. Francoski socijalizem je vedno bolj rasel, a znanstveni temelj, na katerem je postal mednarodni, so mu položili trije nemški židje: Marx, Lassalle in Engels. Ob tem času, ko se tako rekoč nihče ni brigal za to, je vstal na Nemškem socijalisti in komuniški nauk, ki se je razširil med vse države, med vse narode. L. 1842. je še pisal L. Stein²⁾, da je čisto politiško gibanje na Francoskem že minulo in da se sedaj pripravlja novo in silovitejše. Koncem prošlega stoletja se je uprl jeden stan ljudstva proti državi, sedaj pa se dviga jeden sloj, da bi uničil družbo. „Prihodnja revolucija more biti samo socijalna“, tako pravi o francoski državi. — Dandanes veljajo te besede o vseh državah.

Tudi Steina je zmodril čas. Kar je pisal l. 1842., popravljaja sam l. 1855., ko je že v Nemčiji tudi dvignila se komuniška bakla. V

¹⁾ R. t. str. IX.

²⁾ R. t. str. III.

svoji knjigi: „Die industrielle Gesellschaft“¹⁾ pravi v popolnem nasprotju s svojimi prejšnjimi trditvami, da je komunizem splošne narave. Njegove misli so te-le: Kadar se pričinja v kaki novodobni državi industrijalstvo, ali kakor mi sedaj pravimo, kapitalizem, se tudi rodé komuniška načela. Med ljudi so se zanesle ideje svobode in enakosti, in proletarijat, ki je združen z velikim obrtom, pričinja se zavedati, da ni svoboden in ni enak z drugimi stanovi. Razloge za svojo nesvobodo in neenakost pa vidi v zasebni lasti in v rodbini. Boj proti temu dvema nasprotnikoma svobode in enakosti se bije na različne načine, ki jih pa vse spajamo pod imenom komunizma. Ta je zgodovinski pojav, ki ne more izostati. Ne dá se posekati z orožjem, ne ovreči z dokazovanjem. Utemeljen je v zavesti proletarijata in je samo pričetek hujših bojov. Ni samo francoski, marveč je splošen v vseh narodih, v vseh državah. Kjer je proletarijat, tam je tudi komunizem.

Večinoma piše Stein prav.²⁾ Samo jedne stvari ne pozna, t. j. moči нравnih idej, ki živé v krščanstvu. Res je, da je kapitalizem s svojo dobičkaželjnostjo rodil komunizem naše dobe, toda kapitalizmu samemu moramo iskati korenine v protikrščanskih metafiziških, нравnih in pravnih načelih učenih brezbožnikov 18. veka, ki so zavrgli naravno-pravni temelj človekove odvisnosti od Boga in zato postavili kot vrhovno geslo enakost

¹⁾ Leipzig. Otto Wigand 1855. Str. 333—349.

²⁾ Prim.: Dieses Bewusstsein des Proletariates von dem Widerspruche seiner Lage mit der Idee der Freiheit und Gleichheit, das sich negativ gegen Eigenthum und Familie verhält, weil es in ihnen einen absoluten Gegner der Freiheit und Gleichheit sieht, und die Gesamtheit der Systeme, Secten und Bewegungen, welche aus diesem Bewusstsein hervorgehen, nennen wir den Communismus. Das ist der wahre Begriff des Communismus. Und jetzt wird es klar sein, wie sehr Diejenigen Unrecht haben, die in ihm nichts sehen als ein System, das auf die Aufhebung von Eigenthum und Familie gebaut ist und wie tief der Irrthum Derer ist, welche den Communismus mit den Waffen bekämpfen wollen, mit denen man ein verkehrtes System bekämpft. — — Der Communismus ist in der That eine historische Thatsache von der allerhöchsten Bedeutung; — —

in svobodo. Kjer ljudje mislijo, da niso odvisni in ne odgovorni Bogu za svoja dela, tam morajo višji biti sebični izkoriščevalci, nižji pa s sovraštvom proti njim napolnjeni komunisti.

Vseh vzrokov komuniškemu gibanju torej Stein ne pozna, toda njegov splošni značaj mu je postal vendar tekom časa popolno jasen.

A tudi on nam je dokaz, kako malenkostno in ozko se je izprva pojmovalo to ljudsko gibanje in kako malo so se razglabljale umstvene in нравne korenine njegove. Pa kaj pravimo izprva? Saj jih je dandanes še nebrojno, ki ob belem dnevu ne vidijo ničesar; ki sodijo, da je proletarska zveza samo neka zasebna igrača brez pomena; ki menijo, da se dá vse to, kar se vrší med delavskimi stanovi udušiti s policijo ali z vojaštvom. Celó Bismarck je imel to abotno misel. Uprizoril je stroge zakone proti socialcem, a kot uspeh je videl, da se je uprav ob času najhujše borbe proti njim najbolj množila njihova četa.

V svoji razpravi smo doslej vedno proučevali socializem in komunizem celotno in jednotno. To hočemo tudi sedaj, ko pokažemo svojim bralcem tisto obliko komunizma in socializma, ki sam stopa v družabnem komuniškem načelu t. j. v socialni demokraciji danes kot blagovestje milijonov izmed delavskega ljudstva vseh narodov z grozilno silo na dan.

Doslej smo zasledovali znanstvene zastopnike komunizma. Pokazali smo mnogo mož, ki so pripravljali njegove ideje. Naša študija

er ist nichts anderes, als die geistige Entwicklungsstufe in dem Gegensatz der Elemente der industriellen Gesellschaft, welche dem äusseren Kampfe vorausgeht. — — Wenn wirklich der Communismus der Endpunkt ist, bei welchem die innere Entwicklung des Proletariats anlangt, und wenn wirklich das Proletariat nothwendig in der industriellen Gesellschaft entsteht, mit ihrer Ausbildung sich selber ausbildet, mit ihrer Höhe die seinige erlangt, kann dann der Communismus noch als eine vereinzelte Erscheinung in Frankreich betrachtet werden? Ist es unnatürlich, dass er von Frankreich aus hinüber gewandert ist nach Deutschland, und dass er weiter wandern wird, so wie die industrielle Gesellschaft sich weiter ausbreitet?“ R. t. str. 338, 339, 340.

je imela nekakšen literarno-zgodovinski značaj. Odslej pa bomo opazovali poleg komuniškega načela v knjigah tudi komuniško gibanje med ljudstvom, komunizem kot strankarsko načelo.

St. Simon, Fourier in Owen so povzročili s svojimi nauki le male, krajevno in časovno omejene poskuse. Delavskega ljudstva kot takega niso vzdramili. Pripravljali so pa pot, po kateri je zašla socijalska in komuniška ideja med to ljudstvo in mu postala strankarski program. To moramo pokazati po zgodovini.

Začetek je na Francoskem. Že ob času velike francoske revolucije ima Babeufovo gibanje popolnoma značaj proletarske komuniške zveze. A to gibanje se je tedaj do dobra zatrla. Splošna republikanska ideja, ki je spajala izobražence in nižje sloje, je ob Napoleonovem času izgubila svojo moč in nekako zaspala; ž njo pa tudi komunizem. Po Napoleonovi pobedi se je zopet vzbudila. Izprva je samo obnovila revolucijsko geslo svobode, enakosti in bratstva in nahujkala razne upore proti obnovljeni monarhiji na Francoskem. Imela je popolnoma revolucijski značaj; bila pa je nejasna v svojih ciljih. Glavni zastopniki njeni so bili izobraženci, ki so uporabljali ljudstvo samo za sredstvo. Pravega proletarskega gibanja še ni bilo. Ljudstvo se je še dalo voditi in sicer v dvojni smeri —: na verskem in materialistiškem temelju.

Versko načelo se je bilo namreč že ob Napoleonovem času krepko vzdramilo. Med možmi, ki so obnavljali krščansko mišljenje in življenje, jih pa imamo več takih, ki so jim revolucijska načela zmedla glave in ki so jih hoteli dokazovati z verskega stališča. Za pravo svobodo in za enakost ljudij pred Bogom se lahko dobi v sv. pismu mnogo krepkih izrekov. Ti izreki so se pa jeli uporabljati kot dokaz za tako svobodo in enakost, kakoršno je zagovarjala revolucija. Cerkvena oblast se je ustavila temu potvarjanju in pačenju krščanskih resnic, a zmoti se je pridružil uporni duh, in mnogo jih je bilo, ki so se kar brez ovinkov ustavili cerkvenim naredbam.

V tem oziru je najznačilnejši Lammenais. Vzgojen je bil v brezverskih revolucijskih načelih. Ko ga je zavrgla njegova ljubljena nevesta, iskal je tolažbe v veri. Brez pravega poklica je vstopil v duhovski stan. L. 1827. je izdal svoje „Essais sur l'indifference“, v katerih z ognjevitimi besedami pozivlje svoje sorojake, naj se oklenejo katoliške vere. Iz dobrega namena, vsaj izprva, je jel kmalu nato izdajati časopis „L'Avenir“ (Bodočnost), v katerem je z verskega stališča dokazoval upravičenost neomejene svobode in enakosti. Leta 1832. je papež posegel vmes in je zavrgel njegove zmote. Lammenais se je podvrgel, toda besede ni držal. Leta 1834. je izdal knjigo „Paroles d'un croyant“ (Nekega vernika besede). Tu je svoje nekdanje zmotne ideje še jasneje razkril. Cerkveno oblast pobija; izvor vsega prava mu je ljudstvo, in v vznesenih besedah zagovarja neomejeno ljudsko svobodo. Ko je Gregor XVI. zavrgel njegov spis „mole quidem exiguum, pravitate tamen ingentem“, se že ni več zmenil za to obsodbo. Od tedaj se je nesrečni odpadnik vedno globlje udiral v prepad. V svojem delcu „De l'absolutisme et de la liberté“ zahteva, da se mora „v družbenih temeljih načelo naravne enakosti postaviti na mesto nejednakosti spola, svoboda vseh na mesto gospodstva posameznikov.“

Leta 1838. pa je šel še dalje. V svoji knjižici „Livre du Peuple“ zagovarja popolni komunizem. Zasebna last je po njegovem vzrok vsem prepirom, sovraštvu in zavisti. Božja previdnost proklinja zasebno last.¹⁾

Zaletavajoč se v cerkveno oblast in v katoliške resnice trdi, da so revolucijske ideje utemeljene v krščanstvu. Komunizem, ki ga izraža geslo bratovstva, je krščanska zahteva. Enakost, svoboda, bratovstvo so sveta načela.²⁾ Izvedla jih bo ljubezen, ki jo uči krščanstvo.

¹⁾ Ce qui enfante les dissensions, la haine, l'envie, c'est le désir insatiable de posséder plus et toujours plus, lorsqu'on possède pour soi seul. La Providence maudit ces possessions solitaires.

²⁾ Des saintes maximes d'égalité, de liberté, de fraternité immuablement établies, émanera l'organisation sociale.

Te ideje so dobile mnogo privrženecv, Lammenais pa celo vrsto naslednikov. Izmed njih imenujemo Abbé Constant-a. Ta mož je izdal l. 1840. „Bible de la liberté“, v kateri oznanja sovraštvo proti vsaki oblasti in obožuje proletarijat. Zakon obsoja, češ, samo ljubezen more določevati zakonsko zvezo. Umazano je to njegovo delo, a še umazanejša je njegov „Assomption de la Femme“ (1841). V verskem oziru je popolnoma panteist. Bog mu je vesoljstvo. Odtod izvaja komunizem. Ker je vse božje, je torej vse vseh.¹⁾ Odločno pobija vsako zasebno last.

Poleg Constanta se je v Lammenaisovem smislu oglasil Alf. Esquiros s svojim „Évangile du Peuple“ (1840) in „L'Évangile du Peuple défendu“ (1841), kjer iz sv. pisma dokazuje krivico zasebne lasti in brani komunizem. Njegov zlog je nejasen, zmeden.

Pomenljivejši je pa E. Pecquer, ki je s celo vrsto knjižic učil komunizem na verskem temelju pod obliko splošnega bratovstva.

Dumesnil, René Didier in I. Ter-son, sami verski odpadniki, so hodili po ravno tem potu, a so le manjšega pomena.

V zvezi z Lammenaisom moramo imenovati tudi Cabeta. Ta mož je bil izprva

¹⁾ Dieu est tout parceque tout est Dieu — Tout appartient à Dieu, c'est à dire à tous.

republikanski demokrat. Leta 1834. je šel na Angleško v pregnanstvo. Ondi je spisal svojo knjigo „Voyage en Icarie“ (Potovanje v Ikarijo), ki jo je l. 1840. prvič izdal. V nji opisuje izkušnje bogatega Angleža, ki je čul o daljnji deželi Ikariji, kjer vlada komunizem. Hotel si jo je ogledati. Za dvesto gvinej se mu je dovolil vstop. Kar je videl, je zapisano v knjigi:

1. Ikarijo je uredil modri Ikar. V nji ni nobene zasebne lasti, nič denarja, nobenega razločka med stanovi.

2. Po splošni volilni pravici se volijo ljudski zastopniki, ki sklepajo o vseh stvareh, tudi o veri. Tako složni so, da so vsi sklepi jednoglasni.

3. Upravo vodi izvoljeni odbor (comité). Temu se vsi redi klanjajo.

4. Zakon je svet. Rodbinsko življenje se spoštuje.

5. Ženske in moški delajo v skupnih delalnicah, kar in kakor jim veleva odbor.

6. V Ikariji vlada popolna pozemska sreča. Ljudje so zdravi in pridni. Z veseljem delajo. Po delu se pa skupno zabavajo.

7. Hudodelstev se nič ne zgodi. Zato ni treba nobenih ječ. Če se kdo kaj malega pregreši, se jedino s tem kaznuje, da ga njegovi sodeželani milujejo. (Dalje.)

Književnost.

Hrvaška književnost.

Knjige „Maticе Hrvatske“ za leto 1897.

Lovčeve bilješke. Ivan Turgenjev. (Izbrane pripovedi. Svezak treći. Zagreb. Naklada „Maticе Hrvatske“. 1897.) Preveo Mirko Divković. — Če pregledamo dela Turgenjeva, vidimo, da v njih predstavlja vso rusko družbo v glavnih potezah. Popisuje nam izobražene ljudi, polizobražene mladeniče, resne može, ki živé še kot stari pristni Rusi poleg novodobnih socijalistov, ki so se navzeli na zapadu prevratnih idej in izkušajo po njih preobraziti starodavno Rusijo. V raznih dobah se je pač v nazorih izpremenil. Iz ljubeznivega, globoko čustvenega popisovanja rednega življenja je zašel v pretirani pesimizem, kateri s studom opisuje

svoje predmete, a vseskozi se kaže pri njem realizem obdan s sijajem blagega srca, katero natančnim objektivnim popisom pridaje vedno izraz njegove mehko čuteče subjektivnosti.

„Matica Hrvatska“ je podala lani svojim členom „Lovčeve bilješke“ v hrvaškem prevodu, knjigo, katero imamo Slovenci že v svojem prevodu. Ker se kaže realizem Turgenjeva v tej knjigi v svoji najblažji in najčistejši obliki, in ker je Turgenjev v teh zapiskih, čisto prost formalnih vezij, pokazal najjasnejše svojo individualnost, pomudimo se malo pri njej.

Kot lovec hodi Turgenjev po ruski zemlji. A njega ne zanima toliko divjačina po gozdu, kolikor naravna krasota in ljudje, katere srečuje na poti. Vsako posameznost si ogleda, prouči jo do najskriv-

nejših lastnostij in jo popiše z največjo natančnostjo s tako bogatim jezikom in v tako gladkem, naravno poetičnem, neprisiljenem slogu, da je to delo jedno prvih v svetovnem slovstvu. Prvi „zapisek“, „Горь и Каличынъ“ je izšel v „Suvremeniku“ l. 1847. S tem delcem je zapustil prejšnjo pot; ni več zlagal pesmic, ampak se je vsega posvetil realistični prozi. Za tem prvim „zapiskom“ jih je izšlo še mnogo v Suvremeniku od l. 1847. do 1851. Vzbudili so veliko pozornost. Vse se je vpraševalo, kdo je pisatelj, ki se je skromno podpisaval T. L., in ime Turgenjeva je bilo kmalu znano ruskemu izobraženemu občinstvu. Sedaj se začenja silni uspeh njegovih del in njegov veliki vpliv ne le na rusko, ampak na svetovno literaturo. Prejšnji neuspehi so mu bili že vzeli pogum, a v „Lovčevih zapiskih“ je dobil predmet, kateri je bil posebno prikladen njegovi nravi in je svetu pokazal njegovo nadarjenost in originalnost v najsijajnejši luči. Mlada leta je preživel v Spaskem v ruski prirodi, katera nima izrednih krasot, a je s svojo mirno veličastnostjo vzbudila v otroku ono mirno, brezstrastno nagnjenje k vstrajnemu opazovanju, katero je kazal Turgenjev celo življenje. Najljubša zabava mu je bil lov. Poslušal je petje tic, opazoval vsako bilko in čutil ž njo. Velik je Turgenjev v popisovanju značajev, vendar je še večji umetnik v raznih popisih narave. Kadar popisuje ljudi kot realist, kaže njihove hibe in včasih z mirno, kot steklo hladno besedo zakriva bolest in ironijo, naravo pa slika kot nekaj deviškega, veličastnega, večno lepega. Tu je odločevala njegova znanstvena vzgoja. Dasi ni bil modroslovec, se je vendar največ pečal s Hegelovimi nauki. Vpliv tega panteizma se kaže v njegovem naziranju o naravi. On pozna natančno naravne tajnosti in človeške značaje in prodira s paznim očesom v skrivnosti srca; najmanjše kretanje zapazi in popiše s čudovito natančnostjo; moralni red popisuje, kakor ga vidi v istini, a višjih metafizičnih resnic ali celo nadnaravnega reda ne pozna. To opazujemo že v „Lovčevih zapiskih“; vedno bolj se nagiba v naslednjih delih k skepticizmu, in v „Dim“-u popolnoma zdvaja nad človeško družbo. Škoda, da je Turgenjev poznal človeško naravo le od jedne strani. Kako pogubno je vplivala izobrazba po Hegelovih načelih na družbo, je Turgenjev jasno pokazal v slavnem zapisku „Hamlet ščigrovskega okrožja“. A sam ni našel boljšega svetovnega naziranja. Versko življenje mu je bilo neznano.

A vrnimo se k „Lovčevim zapiskom“! Tudi uspeh prvega „zapiska“ ga ni nagnil, da bi se bil vrnil v Rusijo, katero je bil užaljen zapustil. Nadaljeval jih je v Parizu. Ker ni hotel videti več domovine, zamislil se je v spomine na domačo zemljo. Zemljo je ljubil, naslajal se v spominih na gozdove in reke, na petje slavcev in na frfotanje divjih rac in v duhu hodil s puško po stepah in livadah, —

družbo rusko pa je, nasrkavši se zapadnih nazorov, obsojal. To se vidi na vsaki strani „Lovčevih zapiskov“. Ruski absolutizem, ki vzgaja ljudstvo v nevednosti in glupi resignaciji, mu je bil zoprni. Posebno pa z nepopisno fino ironijo biča prevzetno neumnost vlastelinov, ki gospodarijo nad stotinami robujočih jim kmetov.

Le jednega je našel v ruski družbi, kateri je vreden njegove ljubezni —, in ta je zaničevani rob, ubogi mužik. Kako bridka obsodba se čita med vrsticami iz zapiska „Dva vlastelina“! Prevzetni vlastelin dá pretepsti slugo, svojega podanika, in zraven krotko in prijazno gleda, češ, kdor ljubi, ta kaznuje. Servilizem in brezčutna udanost pod gospodstvom knute je po Turgenjevu lastnost mužika. Ko ga vpraša, zakaj je bil tepen, reče udano: „Ker sem zaslužil . . . naš gospodar . . . ni mu para v vsej guberniji.“ Turgenjev pa vsklikne: „Evo naše stare Rusije!“

Ruski plemenitaš, kateri živi le zato, da mu robovi delajo in da on zapravlja po mestih njih imetje, je po Turgenjevu medved v rokavicah, z medom namazan panj. Francosko se hoče obnašati, knežje navade uvajati v svojem selskem domu, z nemškimi in francoskimi besedami hoče zakrivati svojo nevednost, a povsod kaže svojo nerodnost in surovost. Mužik pa je pošten, otročje udan. Sploh se v Rusih kaže otročja naivnost, kadar razodevajo svoja čustva. Značaj mužika je mehak, krotek, pokoren, konservativen do lenobe v mišljenju, sanjarski, a poleg tega je mužik pameten in prebrisan — ako ni pijan od žganja.

Tudi Turgenjev je s svojimi „Lovčevimi zapiski“ mogočno vplival na rusko družbo, kakor drugi učenci Gogoljevi, kateri so se združili okolo kritika Bělinskega. Nobene grajalne besede o verskih razmerah ni v celi knjigi, a s tem, da kaže Rusiji njeno zastarelo lice v zrcalu, ji molčé kliče: „Stara si, pomladi se!“

Duh liberalizma, kateri je takrat s šumom dvignil zapad k prevratu, je izkušal po leposlovcih prodreti v starorusko trdnjavo železnega absolutizma. Težnje same na sebi so bile prave, a nazori teh leposlovcev so bili zelo pomešani z zmotami, katere so na zapadu razjedale družbo.

Pa glavna vrednost „Lovčevih zapiskov“ je popisovanje naravnih krasot.

Čisto svobodno so ti zapiski nanizani drug na drugega, brez reda, brez stalne oblike. Navadno se začenjajo z dolgotrajnim, silno natančnim popisovanjem, konec je kratek, in ko misli čitatelj, da bo pisatelj izrekel sodbo o popisanih razmerah, na mah sklene zapisek z dvema, s tremi pomišljaji, češ, misli sam — — —

Prevod Divkovičev je gladek, dasi je težavno predstavljati Turgenjeva, kateremu je jezik mnogokrat sredstvo onomatopoeičnega posnemanja. E. L.

Pogovori.

Gosp. I. A.: Pred seboj imamo Vaše delce: „Julij in Dela. Igra v petih dejanjih.“ Z zanimanjem smo je vzeli v roke in začeli brati. A česar smo želeli, nismo dobili: igra je bolj — igrača. Pred vsem povejmo, kaj je igra, drama! Drama je pesniški umotvor, ki nam z živimi osebami, z dvogovorom . . . predstavlja dejanje iz človeškega življenja. Dramatike bistvo je, da nam kaže dejanje tako, kakor se v človeškem življenju godi, ali goditi more. Drama predočuje prave osebe, med katerimi je jedna glavna; ob tej se vrši vse dejanje. Samogovor se sme rabiti le redko, n. pr. kadar so čustva jako močna. (Gl. „Dom in svet“ 1897, str. 739.) Vsega tega pa pogrešamo v Vaši igri. Ko bi bili spisali povest, to bi bilo drugače. In povest je Vaše delce, zakaj dejanja je malo, — pripovedovanja pa veliko. In značaji? Glavni junak je pač Julij, kakor pravi naslov. A ta siromak kar nič ne vpliva na dejanje; prikaže se na oder v petih dejanjih samo dvakrat: prvič, da Deli (Adeli) pové, da jo ljubi, in odide, ko mu le-ta reče: „Nimam ti ničesa več povedati, idi!“ drugič v zadnjem prizoru zadnjega dejanja, ko kakor mlad učenec toži, kako je bil zaljubljen že kot otrok, da je ta ljubezen rastla, da ga je tako iznenadila ta vest, da ga Dela ne ljubi, „da je beseda prebodla njemu srce drhteče — — — in o Dela! brez srca ni življenja . . . (zgrudi se mrtev).“ Čudili smo se, kako se je pogodil pravi čas, da se je zgrudil mrtev. Bolj junaška je Dela. Žrtvuje se za stariše Julijeve, da hoče postati žena rafiniranega, recimo, malopridneža Glupovskega — navzlic gorki, srčni ljubezni, katero čuti za Julija. Drugi dan bo poroka. A slučaj pride vmes. Glupovskega hudobije se obelodanijo in o pravem času je Dela rešena. Sedaj bi jo privoščili Juliju, a predno mu more povedati, kako je stvar, se zgrudi mrtev. Tako-le brez motivacije, brez resničnosti se dejanje vendar ne more in ne sme vršiti! Ko bi imel rajši Julij značaj Delin, bilo bi se dalo ž njim kaj narediti. Pač prevzetna je, ker pravi: „Le jaz vredna sem tebe . . .“ Tudi tista hišna Milka se nam zdi ne samo poredna, ampak preveč domišljava, ker govori: „Pa me ima tudi lahko rad, saj sem prav, prav ljubezniva punčka. (Pogleda se v zrcalo.) Da, da, prav res ljubezniva punčka!“ (Zavrtili se na peti ter odhiti.) — Čemu rabite toliko tujih besed? Tudi prevečkrat nemško mislite, slovensko pišete.

Iz pozneje doposlane pesmi „Srcu“ in pridejane opombe sklepamo, da ste hoteli svoja lastna čustva „vprizoriti“ v igri. Zato nekateri samogovori Delini res vzbujajo nekako sočutje. A zato igra vendar še ni dobra, ker je v bistvu zgrešena. O pesmi moramo reči, da je nerazumljiva, četudi ste jo pojasnili v pristavku. Da imate čuteče srce, o tem smo preverjeni. Da Vas navdušujejo lepi vzori, to hvalimo. Pa tudi zunanja oblika, v katero hočete izlivati svoja čustva, mora biti primerna in pravilna. S tem smo ustregli Vaši želji, ne samo z opazko „za v koš“. To pa zato, ker nikakor ne moremo dati Vam „spričevala nezmožnosti“, marveč hoteli bi bodriti Vas na delo tudi na tem polju, seve, da ne zanemarite tistega, katero imate po stanu.

G. Ź. L. — *Vals. pri T.* Dolgo, kaj ne, ste morali čakati odgovora. Ne štejte nam v zlo: ne moremo vsem hkrati ustreči. Kako prav je in gotovo le hvalevredno, da se v tujini spominjate domačih krajev in običajev, da se vadite v domačem jeziku! Poslali ste nam v presojo nekaj pesmic. Porabili bi se morebiti: „Na tujem“ in „Gizulf in Alboin“. Druge niso še godne za tisek, tudi ko bi jih hoteli piliti, ker bi se morale bistveno premeniti. Recimo: „Megli.“ — Nagovarjate goro, katero pokriva megla. Kadar se bo zjasnilo, bodete peli „pesni glasne ter jej vence vili krasne“. „Gori.“ Kakšna mora biti ta gora, ki na vrhu njenem „mati mi počiva, v jami tesni in globoki — ter se sveti križ njen zlati“? Prijatelj, tako ne smete motiti sebe, niti drugih, ki bi le-to brali. Zdi se nam, da ste le pisali kar tako na hitro, vezali besede z besedo, pa malo mislili. Tudi „Moje stanje“ je nekaka taka igrača. Že primera ni prava, ker v človeškem življenju je ravno nasprotno. V nesreči se le preradi spominjamo prejšnje sreče, kar imenuje pesnik „najhujšo vseh bolečin“. Seve, ko bi hoteli živeti samo ob pesnikovanju, verjamemo, da bi Vam bila „potvica pesnikov pusta“. — „Pred sliko“. Kaj hočemo reči o tej „sliki“? Mislimo, da je slikar bolje vprizoril dejanje na steni, kakor je kopirate na papir. Verzi tekó res nekam prijetno, rime so prav gladke, a zmisla — vsaj jasnega — je malo. Mater dekličino pa že celó proglašate za „sveto“; da bi lice v življenju blede — v smrti „postalo ji rudeče“, — ne verjamemo. Brali ste morebiti že našo „Listnico“. Kar smo svetovali temu in onemu, svetujemo i Vam. Imate

zmožnosti, talent za pesnikovanje. Toda kakor je dragi kamen za rabo in za krasoto šele, ko je izbrušen, tako izbrusite tudi Vi svoje zmožnosti z vajo in učenjem! Prebirajte svoje izdelke večkrat! Pa ne tako, da bi se nekako naučili na pamet, marveč berite, mislite in ostro sodite!

G. *Vneslav v P.* „Ob Timpanu“ ste naslovili svoje izdelke. Zakaj: ob Timpanu? Reklo bi se: udarjati na timpan — peti ob timpan. Poslali ste jih nekaj na „poskušnjo“ in bi radi zvedeli: je-li kaj zrna v njih? Odkrito rečemo: Čim večkrat prebiramo te drobne vrste, tem lepše se nam dozdevajo. Uprav nekak psalmistov duh in beseda! Podobe so lepe, morebiti sem in tje malo pretirane, a ne — kazé. In to je tudi nekaj. Posebno nam ugaja gladki jezik in lahkota, s katero dobivate rimo besedam. Vidi se, da Vaše pevanje ni prisiljeno, kakor delajo mnogi mladi pesniki, ki s pravo trmo, če smemo reči tako, hočejo vpreči Pegaza v galejo, da bi jim vozil poetiški voz. Ali ne bi hoteli morebiti zbirko „ob Timpanu“ pregledati, kjer treba, popraviti: potem — mislimo — prinese katero „Dom in svet“ rad in hvaležno.

G. *Tlačán v G.* Zakaj tako pesimistično gledate v svet? Vaše pesmi se beró nekam tako, kakor da Vam jih je narekoval užaljeni in nad celim svetom nezadovoljni duh. „Oko“, „zob“, „jezik“, „roka“ . . . nobena stvar Vam ni všeč. In da bi vse služilo samo v hudobijo in grešnost —, kdo bo to verjel? V vseh teh pesmicah pogrešamo potrebnega pesniškega vzleta, vzvišenih mislij. Nekatero besede in celó vrstice so čisto prisiljene in zato jako neokretne. Bodi nam za vzgled:

J e z i k .

V sorodu si živali	Človeka precenjuješ,
Gotovo jezik dragi,	Ko priča je besedi,
Nikar naj te ne žali,	Ga bridko zasmehuješ,
V sorodu si ti mački.	Ko ga nevidnost skrije.

Jezik v sorodu mački? K večjemu je ravnanje njegovo podobno mačkinemu. „Ko priča je besedi“ — „Ko ga nevidnost skrije“ — ali se Vam zdi to poetično? Nam, dovolite, se zdi to jako prisiljeno in nerodno. Tudi ni blagoglasno, marveč neprijetno, pri štirivrstnih kiticah vezati prvo in tretjo vrsto mesto druge in četrte. — Kaj bi rekly spoštovane bralke našega lista, ko bi natisnili v listu Vašo „Žena“? Tu na platnicah naj bo za poskus.

Ž e n a .

In žal Bogu je bilo,
Da je človeka vstvaril;
Hudobe neštivilo
Je krilo celo zemljo.

In zbor nebeški vpraša:
„Je mož li, žena kriva?“
In sto se jih oglašá:
„Žené, žené pogubi!“

Radi bi vedeli, zakaj so se tudi angelom tako zeló zamerile žene, kakor so se, kaže vsaj, pesniku. — „Prikazen“, kakor tudi „Brezverčeva tolažba“, je pisana tako nejasno, da smo morali „študirati“, kaj ste neki hoteli povedati. In vendar pri drugi nismo prišli do dna mislim, katere so skrite v predzadnjih treh kiticah. To pa ne dela pesmi prijetne, ugodne in dobre, če človek komaj ali celó ne razume, kaj je hotel pesnik povedati. In če prav nepristransko preberete svojo „Prikazen“ vsaj od 19. vrstice naprej: ali boste želeli, da naj se natisne v listu? Drastično je res, drastično, — a ne lepo.

Narodna pesem.

Prihod vojaka na dom.

Bodi zdrava, sestra draga,
Bodi zdrava, sestra blaga!
Slišiš, slišiš, kdo ti poje,
Ti prinese želje svoje?

Zmiraj le vesela bodi,
Zmiraj le po rož'cah hodi!
Skoz' življenje zlata leta,
K'tere tvoj obraz obeta.

Da bi vedno skupaj bili,
Da b' nikol' se ne ločili,
Da bi zdravi in veseli
Vedno, vedno skup živeli!